Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрнин 21-һээ гарана | № 152 (16675) | 1984 оной июлиин 3, вторник | Сэн 3 мүнгэн.

...СС-эй Центральна Комитедтэ, ...Р-эй Министрнүүдэй Соведтэ, ...С-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, ...СР-эй Верховно Соведэй ...езидиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр ...стантин Устинович ЧЕРНЕНКЭДЭ

...ы зам дээгүүр поезднуудай ябалгые болзорһоонь ...нээхэ талаар Байгал-Амарай түмэр замай Бүхэ... комсомолой габшагай барилгын коллективүүдэй тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолдо ажал хэрэгээ...рюусажа, БАМ-ай Буряадай участогай транспорт...илгашад автономито республикын дэбисхэр дээрэ ...мэр зам табиха хүдэлмэреэ түсэбөөр хараалагда...олзорһоо урид—1984 оной июлиин 1-дэ дүүргэхэ зорилтоёо амжалтатайгаар бэелүүлбэ гэжэ элид...н.

...им мүрэнэй эрьедэ хүрэжэ ерэлгэ БАМ-ай барил...рэ рельснүүдэй холбогдохо һүүлшын габшагай ...к тээшэ зам нээхэ байна.

...илгын эхилһэнһээ хойшо «Нижнеангарсктранс...», «ЗапБАМстроймеханизация», «Мостострой-9», ...трансвзрывпром», «БАМтранстехмонтаж» трест..., «БАМтоннельстрой» управлениин коллективүүд, ...радай, Белоруссиин, Прибалтикын республика... шефтээ абаһан коллективүүд Буряадай участог... хэдэн мянгаад түхэригэй капитальна һомо...үүдые ашаглаһан, 635 километртэ түмэр зам ...н, Байгалай ба Хушуунай тоннельнүүдые малта...йгаа.

... тээнь хооһон байһан газарта Северобайкальск ...үнеөнэй һуурин тосхонууд урган бодоо.

...бүхы туйлалтанууд хадаа барилгын хэрэгүүдтэ ...эй ЦК-гай, Совет правительствын зүгһөө саг үр...хандуулагдаһан анхарал оролдолгын, олон мян...һөө бүридэдэг барилгашадай коллективүүдэй шэн ...а ажалай, мүнөөнэй техникэ шадамар бэрхээр ...лгын, барилгын үйлэдбэрине һайнаар эмхидхэл...э дүн болоно.

...өө үедэ партиина, профсоюзай ба комсомолой ор...инууд ажалша коллективүүдэй хүсэлэл оролдол...ые энэ жэлэй бусад тусхай зорилгонуудые болзор...урид дүүргэлгэдэ элсүүлэн хабаадуулна. Арга бо...уудаа тооложо үзөөд, «Нижнеангарсктрансстрой» ...ба тэрэнэй субподрядна эмхинүүдэй коллекти...арилга-хабсаралгын хүдэлмэриин жэлэй түсэбые ...э Октябриин 67 жэлэй ой болотор дүүргэжэ, бай...рнүүдые ба социально-соёлой ажаһуудалай объект... ашаглалгада оруулха, түсэбһөө гадуур ажалай ...1 процентээр дээшэлүүлхэ, барилга-хабсаралгын ...эриин өөрынь үнэ сэнгые 0.5 процентһээ бага ...нэмэжэ хямдаруулха нэмэлтэ уялгануудые аба...йна.

...лга-хабсаралгын бүхы хүдэлмэрине богони бол...дүүргэжэ, харгы замые болзорһоонь урид ашаг...оруулхын тула БАМ-ай Буряадай участогай ба...ад бүхы хүсэлэл оролдолгонуудаа гаргаха юм ...итингдэ хабаадагшад партиин ленинскэ Централь...итедые найдуулна.

...иин бусад даалгабаринуудые дүүргэхээр бэлэнбди. ...дай участогта һүүлшын залгалаае табилгада зо...даһан баярай митингдэ хабаадагшадай даалгаба...раа табяа гэбэл:

...В. ХОДАКОВСКИЙ—Социалис Ажалай Герой, ...Р-эй Транспортна барилгын министерствын «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ;

И. АКСЕНОВ — барилга-хабсаралгын 608-дахи ...дын комсомол-залуушуулай бригадын бригадир, ...нскэ комсомолой шангай лауреат;

...В. БОНДАРЬ—харгы замай монтернуудай бри...р, Ленинскэ комсомолой шангай лауреат;

П. БРИТИКОВ—барилга-хабсаралгын 581-дэхи ...дын харгы замай монтернуудай бригадир, Ленин...комсомолой шангай лауреат;

Э. РОХТЛА—«Мостострой-9» трестын 97-дохи ...оотрядай модошо дархашуулай бригадир;

П. ТАБАЛАЕВ—Буряадай АССР-эй КПСС-эй ...обайкальска горкомой нэгэдэхи секретарь;

Д. РАДНАЕВ—Буряадай АССР-эй КПСС-эй ...тын райкомой нэгэдэхи секретарь.

Репортаж

АМАР МЭНДЭ, АЛДАРТА ВИТИМ!

Дүлэтэ ажалай эхин соогуур үдэр хоногуудай урилдан ошохонь түргэн даа! ВЛКСМ-эй XVIII съездын нэрэмжэтэ отрядай гэшүүдэй Лена, Амар мүрэнүүдэй эрьедэ буужа, хоридохи зуун жэлэй асари ехэ Байгал-Амарай түмэр харгын барилга эхилһээр арбан жэл үнгэрбэ. Энэ богонихон сагай туршада холын хойто нютагуудта асари ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хэгдэжэ, олон арбаад поселогууд бүхэли городууд аржын бодожо, электрын элшэ хүсэ дамжуулха ЛЭП-220 түхэлэй лини, автомобильна харгы баригдаба, гайхамшаг тоннельнүүд малтагдана.

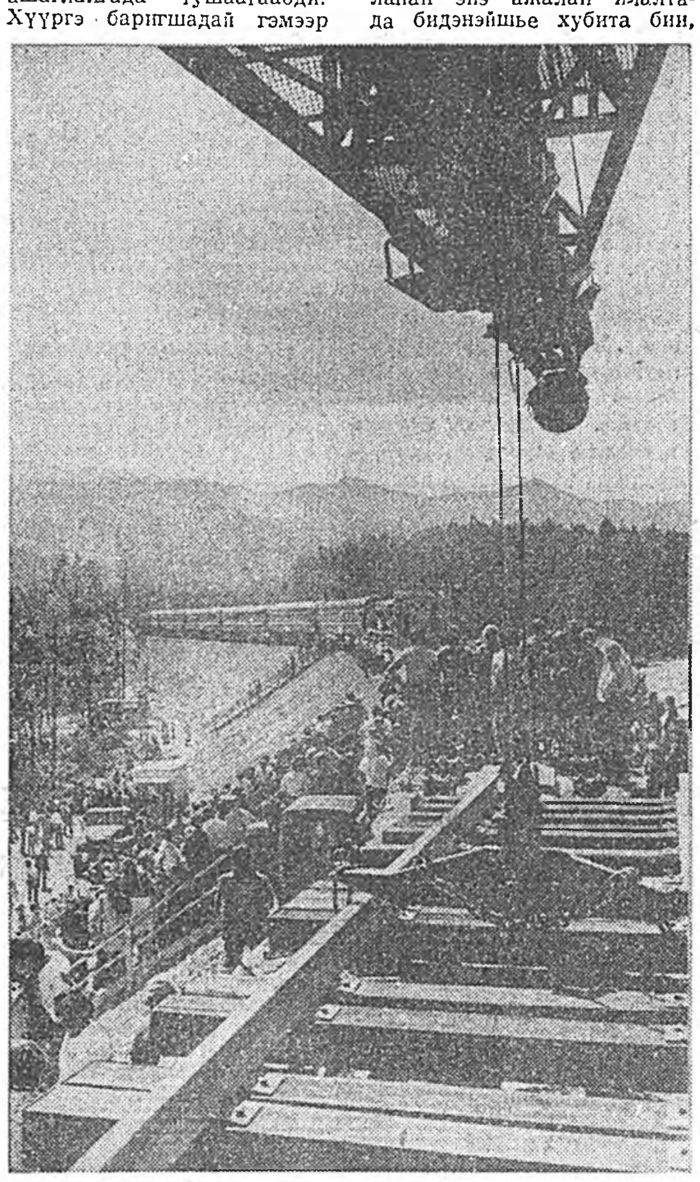
КПСС-эй XXIV, XXV, XXVI съезднүүдэй, партиин ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ БАМ-ай барилгашад, тэрэ тоодо Буряадай участогай хүдэлмэришэд, бүхы хүсэ шадалаа элсүүлжэ, гайхамшаг амжалтануудые туйлаа, туйланашье.

Проходчигууд, транспортна барилгашад, газар тэһэлэгшэд, жолоошод болон механизаторнууд хаба шадалаа сүм ажал хэрэгтээ зорюулжа, эгээл үндэр бүтээсэ туйлахын тула тэмсэдэг байгаа бшуу.

Буряадай участогай барилгашад ямар гайхамшаг амжалтануудые туйлаа гээшэб! Богони болзорой туршада Витим мүрэнэй эрьедэ хүрэтэр түмэр харгы табижа, Буряадай участок дээгүүр ашаанай поезднуудые ябуулха хэрэгтэ «Нижнеангарсктрансстрой», «ЗапБАМстроймеханизация», «Мостострой-9», «БАМтрансвзрывпром» трестнүүдэй хүдэлмэришэд хубитаяа оруулаа.

— Байгалай хадануудһаа Витим мүрэнэй эрье хүрэтэр 526 километр гайда түмэр харгы барихын тула манай «ЗапБАМстроймеханизация» трестын коллектив 93 миллион кубометр хайр шорой зөөгөө. Оньһожоруулагдамал 135-дахи, 138-дахи, 161-дэхи, 160-дахи колоннонуудай хүдэлмэришэд илангаяа һайнаар хүдэлжэ, Буряадай участок дээрэ рельс табиха хүдэлмэри болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсана,— гэжэ тус трестые эрхилэгшэ А. И. Евтушенко хэлэнэ.

—Бидэ Буряадай участок дээрэ түмэр замай 310 хүүргэ, 72 ехэ хүүргэ барижа, ашаглалтада тушаагаабди. Хүүргэ баригшадай гэмээр рельс табиха хүдэлмэри ехэ һаатаагүй. Бидэ бүхы ажалайнгаа 60 процентыень бригадна подрядай гуримаар бэелүүлнэбди. Шэнэ онол арга үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар хүүргэ бариха хүдэлмэреэ түргэнөөр, һайн шанартайгаар хэдэг болообди. Мүнөөдэр ашаанай поезд Витим мүрэнэй эрьедэ хүрэжэ ерэбэ. Буряадай участогай барилгашадай туйлаһан энэ ажалай илалтада бидэнэйшье хубита бии,

— гээд «Мостострой-9» трестын эрхилэгшэ И. Д. Рассказов баяртайгаар мэдүүлнэ. «Нижнеангарсктрансстрой» трестын коллектив Витим хүрэтэр уһа дамжуулха 872 сорго хабсаргажа, 560 километртэ түмэр рельс, станцинууд шадар 150 километр рельс табиба.

Ленинскэ комсомолой шангай лауреат А. Бондариин бригадын хүдэлмэришэд июлиин 1-дэ Витим хүрэтэр рельс табижа, Буряадай участогаар үргэлжэ ашаанай поезд ябуулха гэһэн үүсхэл гаргаа юм. Энэ үүсхэлые дэмжэһэн хүүргэ баригшад, хайр шорой зөөжэ, далан бэлэдхэгшэд, транспортна барилгашад жэлэй эхинһээ шангаханаар хүдэлжэ ороо. Эдэнэр «Таксимо—Витим—Сюльбан — габшагай ажалай барилга» гэжэ соносхоод, үдэрһөө үдэртэ һайн үрэ дүн туйлаа. Июниин 30-да Витим мүрэнэй Саруун эрьедэ һүүлшын кубометр хайр шорой адхагдаба.

Июлиин 1-нэй үдэр. Зунай дулаан наран элшэ туяагаа Витим мүрэнэй долгин дээгүүр, шобхо үндэр хада уулануудай оройгоор элбэгээр адхана. Мянга түмэн жэлнүүд соо долгёо салгидхан байһан Витим мүрэнэй эрьедэ БАМ-ай барилгашад олоор сугларанхай. Һүр жабхаланта хүгжэм дуун, хүдэлмэришэдэй хүхюун согтой хөөрэлдөөн сууряатан зэдэлнэ. Түмэр харгын рельс табидаг тусгаар поездын хуугайлха абяан замханагүй, А. Бондариин бригадын гэшүүд һүүлшын рельснүүдые табижа байна. Уданшьегүй Буряадай участок дээрэ эгээл һүүлшын «алтан залгаа» поездын кранда шагтагалагдаба. Энэ рельс табилсаха эрхэдэ хүртэһэн Социалис Ажалай Герой Ф. В. Ходаковский, барилгашан Ленинэй ордента А. Т. Горбатенко, проходчик «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордента С. С. Елбаев, барилгашан Б. Д. Доржиев, жолоошон М. И. Довгаль болон бусад Буряадай участогай эрхимэй эрхим 50 хүдэлмэришэд «алтан залгаа» һүр жабхаланта хүгжэм доро, баярай митингдэ хабаадагшадай «ура» хашхараан дундуур табиба.

Социалис мүрысөөндэ илажа, хүндэтэ пассажирнууд болохо эрхэдэ хүртэһэн суута барилгашадай һуужа ерэһэн поезд дүтэлжэ ерэбэ (нэгэдэхи зураг). Ород, буряад, эвенк, үндэһэ яһатанай гоё һайхан хубсаһатай хүбүүд, басагад хүндэтэ айлшадаа хилээмэ, дабһа, хадаг барижа угтаба (дээрэхи зураг дээрэ). КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь Л. В. Потапов, ГлавБАМстройн начальник К. В. Мохортов гэгшэд түмэр зам дээрэ хүндэлэн татагдаһан лентые хайшалжа (доодохи зураг), Буряадай участок дээрэ харгы зам үргэлжэдөө нээгдэбэ гэһэн тэмдэг үгэбэ. Удаань энэ ехэ илалтада зорюулагдаһан дурасхаалай хүшөө нээлгын баяр ёһолол һүр жабхаланта баярай оршондо болоо. Ажалай баатаршалгада зорюулагдаһан митингые КПСС-эй Баунтын райкомой нэгэдэхи секретарь В. Д. Раднаев нээжэ:

— Барилгашад Витим мүрэнэй эрье хүрэтэр түмэр харгы табихын тула арбан жэлэй туршада үдэр, һүниие илгаагүйгөөр ажаллаа. Таанадай үсэд нэтэрүү баатар дорюун ажал илалтаар түгэсэбэ. Болзорһоо урид Витим хүрэжэ, Буряад ороной өөрынгөө һайн дураар Россин нэгэдэлдэ ороһоор 325 жэлэй ойе ажалай баатаршалгаар угтабат. БАМ-ай барилгашадта алдар соло! —гээд хэлэхэдэ, нэрьемэ альга ташалга зэдэлшэбэ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. С. Семёнов, БАМ-ай барилгашадые республикын ажалшадай зүгһөө үнэн зүрхэнһөө амаршалжа, үгэ хэлэбэ. Удаань Буряадай участогай барилгашадай бригадир Александр Бондарь, Шэтын областиин газар дээрэ түмэр харгы табигшадай бригадир Иван Варшавский гэгшэд үгэ хэлээ. Барилгашадые партиин Северобайкальска горкомой нэгэдэхи секретарь Л. П. Табалаев, К. В. Мохортов гэгшэд амаршалба.

Ажалай габьягай һүлдэ тэмдэг болгожо, Буряадай участогай түмэр замай «түлхюур» КПСС-эй Шэтын обкомой секретарь В. Д. Баев түрүүтэй хүршэ областиин барилгашадай делегацида барюулагдаа.

Түрэл партиингаа дайшалхы даабарине болзорһоонь урид дүүргэһэн тухай КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Константин Устинович Черненкэдэ эльгээгдэхэ рапортые митинг дээрэ «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ Социалис Ажалай Герой Ф. В. Ходаковский уншажа, эндэ суглаагшад энэ рапортые үнэн зүрхэнһөө дэмжэбэ.

Митингын һүүлээр түүхэтэ илалта туйлаһан баатар барилгашадта зорюулагдаһан баярай ехэ концерт эмхидхэгдэбэ.

К. ЖАМЬЯНОВ,
манай тусхай корр.

ТҮМЭР ЗАМДА—ЭЛШЭ ХҮСЭН

ЛОПЧА (Амарай область). Түмэр замые зубшуулан баригдажа байһан ЛЭП-220 БАМ-ай станцинууд болон һуурин тосхонуудта Зейскэ ГЭС-эй элшэ хүсые дамжуулха юм. Хорогочи Ларба хоёрой хоорондо 85 километр ута тэрэнэй участок графигаар хараалагдаһан болзортоо ашаглагдажа эхилээ. Орёо хүшэр эрхэ байдалда электрын элшэ хүсэ дамжуулха шэжэм утаһан татагдана. Зарим участогуудта хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдые вертолёдууд абаашана.

Элшэ хүсэнэй барилгашад түсэбтэ болзорые уридлаха зорилго урдаа табинхай. Ерэхэ жэлдэ Усть-Нюкжиин дэргэдэ Усть-Илимскэ ГЭС-эй элшэ хүсэнэй утаһанууд холбогдохо байна. (ТАСС).

ТАСС-ай МЭДҮҮЛГЭ

Буу зэбсэг урдилдэн бүтээлгые болюулхын, энэ асуудалые шиидхэхын тула томоотой, бүтэмжэтэй хөөрэлдөө хэхые оролдодоггүй гэжэ США-гай засаг захиргаан нэгэнтэ бэшэ гэршэлэн харуулһан байгаа. Замбуулинай дайдада буу зэбсэг бүтээлгые болюулха асуудалнуудаар Совет правительствын мэдүүлгэдэ тэрэнэй үгэһэн хангалтагүй харюунь энээниие дахин гэршэлнэ.

Вашингтондо яаралтайгаар толилогдоһон мэдүүлгэ дотор энэ асуудалые хаража үзэлгэһөө зайсаха. хөөрэлдөөнэй зүблэхэ зүйлые бусад асуудалнуудаар бүдүүлигээр һэлгэхэ һэдэлгэ хэгдэнэ. Европодо дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдтэ, стратегическэ зэбсэгжэлгэдэ хабаатай асуудалнуудые замбуулинай зэбсэг хэрэгсэлнүүдтэй хамта нэгэн доро хаража үзэхэ эрилтэ эртээнһээ табигдана.

Шэнэ ракетэнүүдээ Европодо тараан тодхожо байһан Вашингтон ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй талаар хөөрэлдөөе зорюута буруу һүргөө гээд һайн мэдээжэ. Эдэ асуудалнуудые хөөрэлдөөнэй гуримаар хаража үзэхэ арга зам нээхын тула США-гай захиргаан нэгэшье алхам хээгүй, хэхэ дурагүй байха юм. Мүнөө замбуулинай дайдада буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые болюулха талаар хөөрэлдөөндэ һаад тодхор хэхэ, энэ хэрэгые мухардуулха гэжэ оролдоно.

Замбуулинай зэбсэг хэрэгсэлнүүд тухай хэлэхэ болоо һаа, Советскэ Союзай дурадхаһанай ёһоор, тэрэниие болюулхые хүсэнэгүй. Энэ талаар томоотой хөөрэлдөөнүүдһээ хулжана, тус асуудалда хабаатай юрэнхы шэнжэтэй мини зарим зүйлнүүдые шэнжэлээд хизаарлахые дурадхана. Ондоогоор хэлэбэл, замбуулинай дайдые эзэрхэг түримхэй ябуулгын, хүн түрэлтэндэ аюул тохёолдуулһан оршом болгохо талаар программануудаа һаадгүй бэелүүлхые оролдоно.

Совет правительствын мэдүүлгэдэ американ засаг захиргаанай үгэһэн харюу огто хангалтагүй байна, тэрэ замбуулиниие хүн зониие олоорнь хюдаха зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй тараан тодхогдохо газар болгохо зорилготой гэжэ мэдүүлхээр ТАСС этигэмжэлэгдэнэ. Бүхы оронуудта ба арадуудта тон шухала удха шанартай асуудалаар хөөрэлдөөнүүдые хэхын тула эртээнһээ өөһэдынгөө эрилтэнүүдые табижа, тэрэниие шиидхэлгэһээ хулжан зайсаха һэдэлгые Советскэ Союз эрид шууд буруушаана.

Замбуулинда буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые болюулха зорилготойгоор хөөрэлдөөнүүдые эхилхэ гэһэн Совет правительствын дурадхал хүсэндөө байһан зандаа. США-гай захиргаан энэ дурадхалда бүри томоотойгоор ба харюусалгатайгаар хандаха бэзэ гэжэ найдажа байһанаа Совет правительство элирхэйлнэ.

ҺАЙН БЭЛЭДХЭЛТЭЙ

...«Сагаан алтаяа» ...хуряаэр абая

бүхы хүдэлмэри 1-дэхи отделениие даагша И. И. Плотниковой хүтэлбэри доро ябуулагдаа. Электромашинанууд булта тодхогдожо шалгагдаа, хайшалагдаха хонидой хаамагууд түхеэрэгдэнхэй. Гадна тусхай дал бэлдэнхэйбди. Тиимэһээ бороотой үдэршье хонидые хайшалхаар хараалнабди.

Хайшалалгын пункт соо ороходо сэбэр. Ноохо класс классаарнь илгажа хэхэ таһалганууд, ноохоной шанар шалгаха лаборатори түхеэрэгдэнхэй.

— Энэ жэлдэ манай ажахы 215 центнер (сэбэр утаһаарнь тоолоходо) ноохо гүрэндэ тушааха түсэбтэй,—гээд нүхэр Дашинов саашань хөөрэнэ.— Хонин бүриһөө 4,3 килограмм ноохо абахаар хараалнабди. Урдамнай хүшэрхэншье һаа, дүүргэжэ боломоор лэ зорилго табигдана гээшэ. Тиимэһээ ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд булта хабаадаха ушартайбди. Мүн Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай хүдэлмэрилэгшэд ехэ туһа хүргэхэ байна. Олон научна хүдэлмэрилэгшэд хони хайшалха юм. Тиихэлээрээ хайшашаднай бэлэдхэл һайнтай, дүй дүршэлтэй зонһоо бүридэнхэй. Тэдэнэй дунда механизаторнууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, хонишод, ахамад классай һурагшад бии. Һаяхан үнгэргэгдэһэн хайшашадай республиканска 13-дахи конкурсын чемпион механизатор Пурбо Цыбиков, залуу хайшашадай дунда илагша ажахын агроном Бабасан Балданов, дүршэлтэй хайшашад аха дүү Алексей, Иннокентий Цыренгармаевууд, Любовь Цындеева, Александр Цымлилов, Жаргалма Ошорова болон бусадай ажалай үндэр бүтээсэ туйлахань сохом.

Хонидой ноохо шанартайгаар хайшалжа абаха асуудалда ивалгынхид онсо анхарал хандуулна. Эндэ хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат, Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай лабораториие даагша И. И. Соколов түрүүтэй хайшалагдаһан ноохоной шанар шалгаха бүлэг томилогдонхой. Мүн хони хайшалалгын шанарые ажахын арадай хиналтын бүлэгэй гэшүүд хинаха зэргэтэй.

Пунктые техническэ талаарнь хангалгые инженернүүд И. К. Бадлаев, П. Г. Овчинников гэгшэд бэелүүлхэ юм.

Тээ саана гоёор шэмэглэгдэһэн самбарта энэ жэлдэ хайшашадай дунда үргэнөөр дэлгэрүүлхэ социалис мүрысөөнэй гуримууд аржыса бэшээтэй харагдана. Тэндэ социалис мүрысөөнэй дүнгүүд үдэр бүри согсологдожо байха гэжэ хэлэгдэнэ. Үдэртөө 50 толгой хони (һургуулиин һурагшад—35 толгой) хайшалһан хайшашадай хүндэлэлдэ дайшалхы, сахилгаан хуудаһанууд гаргагдаха. 10 түхэриг шан барюулагдаха юм. Түрүү һууринуудые эзэлһэн хайшашадай хүндэлэлдэ ажахын түб һууринда Ажалай алдар солын туг үргэгдэхэ байна.

Хони хайшалалгын үедэ 350 толгойһоо доошо бэшэ хони хиргаһан хайшашан нэгэдэхи һуури эзэлхэ, тэрээндэ ажахын парткомой, дирекциин Хүндэлэлэй грамота, 200 түхэриг мүнгэн шантайгаар барюулагдаха байна. 300 толгой хони хиргаһан хайшашад хоёрдохи һуури, 250 толгой хиргаһан хүдэлмэрилэгшэд гурбадахи һуури эзэлжэ, мүн лэ Хүндэлэлэй грамота, мүнгэн шангуудаар урмашуулагдаха юм.

Тиихэдэ мастер-заһабарилагшад, классировщигууд, тоо бүридхэгшэд болон бэшэ хүдэлмэрилэгшэдые моральна ба материальна талаарнь урмашуулха гурим хараалагданхай. Ноохо хайшалалгын пунктда ажаллажа байһан хүдэлмэрилэгшэдэй дунда ойлгуулamжын ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха байна. Агитаторнуудай бүлэгые В. И. Дашинов, политинформаторнуудые В. Д. Аюров, лекторнүүдые В. Д. Муравьева хүтэлбэрилхэ юм. Найман коммунистһаа бүридэһэн партийна бүлэгые Н. И. Плотников толгойлно.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй «сагаан алтаяа» сэбэрээр хуряажа абаха харюусалгатай хаһые ивалгынхидай эмхитэйгээр, богони болзорто үнгэргэхэнь лабтай.

С. РИНЧИНОВ.

МАШИНКАНУУДАЙ ТАРШАГАНААН...

Мүнөө Хяагтын совхозой хонишодой бригадануудта «сагаан алта» суглуулха эгээл харюусалгатай хаһань түлэг дундаа ябуулагдана. Ажахын хонидой ноохо хайшалха томодхогдоһон пунктда Н. Шульгинай харууһалдаг һүрэг хонидой ноохон түрүүлэн хайшалагдажа абтаа. Сагаан алта суглуулха хүдэлмэридэ дүршэлтэй хайшалагшад С. Осеев, В. Казаков, А. Цыдыпылов, Т. Раднатарова, Н. Дынжинова, Н. Чимбеева гэгшэд онсо шалгарна. Түргэн аргаар хонидой ноохо хайшалха дүршэлтэй эдэнэр түрүүшынгээ үдэрһөө олон хонидой ноохо абажа, социалис мүрысөөндэ онсо шалгарна.

Эндэхи пунктда һургуулиин һурагшад олоороо ажаллана. Эдэнэр ноохоёо хайшалуулһан хонидые креолинтай уһанда оруулжа, электро-хайшануудые угааха уһа халаана. Мүн хайшалагдаһан ноохо зөөжэ, мэшээглэдэг байна.

Энэ жэлдэ совхозой хонидой ноохо хайшалагшад бүхыдөө 383 центнер ноохо тушааха юм.

Д. НИКОЛАЕВ.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

БРИГАДАНУУДТА ТҮШЭГЛЭН

КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленум дээрэ нэн түрүүн ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлхэ хүдэлмэриие эгээл дээдэ хэмжээндэ хүргэхэ эрилтэ табигдаа. Тус эрилтэ манай партиин экономическа хараа ябуулгын гол шэглэл гээшэ. «Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэ хадаа эсэсэй эсэстэ, шэнэ общественэ илан мандаха хэрэгтэ эгээл шухала, эгээл гол зүйл мүн»,—гэжэ В. И. Ленин һургадаг һэн.

СССР-эй 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай уурхай, цехүүдтэ бригадна гурим үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ. Бригадна гуримаар хүдэлдэг коллективүүдэй ажалай эмхидхэлгые улам һайжаруулха, саашадань нарижуулха хэмжээнүүд комбинадай хүтэлбэриин үдэр бүриин анхаралда байдаг юм.

Мүнөө үедэ комбинадай гол ажал бригадна гуримаар хэгдэнэ. Энэнь ехэ ашаг үрэтэй, мүн үйлэдбэри хүтэлбэрилгэдэ ажалшадые олоор хабаадуулха ба хүмүүжүүлхэ эрхэ байдал, арга нүхэсэл олгоно гэжэ элирээ. Манай промышленна үйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэдэй 64,5 процентнь шэнэ аргаар хүдэлнэ. Энэ дунда зэргээр бага бэшэ дүн. Жэлһээ жэлдэ бригадна гурим нэбтэрүүлгэ үргэдхэгдэнэ. Зарим уурхай, цехүүдтэ шэнэ аргаар хүдэлжэ байһан хүдэлмэрилэгшэдэй тоо олошороо. Тусхайлбал, Юнхэрэй уурхайда — 85 процент, шанаржуулгын фабрикада—81, барилга-хабсаралгын управленидэ 85 процент болоно.

Үйлэдбэридөө бригадануудые байгуулаад лэ, миин оршохо болодоггүй. Ажалаа бригадна гуримаар эмхидхэхэ ба урмашуулха хэрэгэй ямараар нэбтэрүүлэгдэжэ байһыень тон наринаар шалган хаража байха, тэрэниие түсэбэй ёһоор хүгжөөхэ, ашаг үрыень дээшэлүүлхэ, мүн бригадирта, гэшүүдтэ туһалха, тэдэнэрэй дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ харюусалгата хүдэлмэрилэгшөөр инженер-горняк А. Т. Нижник томилогдоо. Дүй дүршэлтэй экономист, ажал хэрэгтээ үнэн сэхээр хандадаг коммунист Антон Тихонович хүдэлмэриин шэнэ онол аргануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ хэрэгые урагшатайгаар эрхилнэ. Коллектив дотор нүхэр ёһоной, бэе бэедээ туһалалсан хүдэлхэ эрхэ байдал байгуулагдаа. Салин хүлһэ һайжаруулха хэмжээнүүд бэелүүлэгдэжэ эхилэнхэй. Үсөөн хүдэлмэришэдһөө бүридэһэн бригадануудай тоо хоёр дахин үсөөрөө. Энээнэй ашаар үйлэдбэриин түсэб дүүргэдэггүй бүлэгүүдэй тоо мүн лэ хоёр дахин доошолбо.

Комплексно болон ажалые эхинһээнь эсэс хүрэтэрнь бүтээдэг шэнэ түхэлэй, томодхогдомол, комплексно бригаданууд байгуулагдана. Мүнөө үедэ комбинадай 152 бригадануудай 113-ниинь комплексно, хахадынь — ажалые эхинһээнь эсэс хүрэтэрнь бүтээдэг гуримда оруулагданхай. Ажалай эдэ бүлэгүүд нэгэ нарядаар хүдэлжэ, эсэсэй үрэ дүнгүүдээр салингаа абана. Эдэ бригадануудай ажалай бүтээсэ эрид дээшэлээ, мүн журам эбдэхэ ябадал болон бусад дутуу дунданууд усадхагдаха зэргэтэй. Бригада бүхэндэ эд зөөри гаргашалгын лицевой счет нээгдэжэ, ажалдань хэрэгтэй зэр зэмсэг болон материалнууд үгтэнэ. Тиин мүнөө материальна болон ажалай нөөсэнүүд гамтайгаар гаргашалагдана, алмалта, арьбалалтын хэрэг хүдэлмэришэн бүхэнэй хангин уялгануудай нэгэн болоо.

Хамтын нэгэ нарядаар хүдэлдэг 88 бригадада 990 хүн хүдэлнэ. Салин хүлһөө, мүнгэн шангаа ажалдаа хабаадалсаһанай коэффициентээр 1170 хүн абадаг болонхой. 170 гэшүүдтэй 9 бригада хамтын подрядта оруулагдаа.

Юһэн цехүүдтэ бригадирнуудай соведүүд эмхидхэгдэнхэй. Хүдэлмэриие бригадна гуримаар эрхилхэ, тэрэниие саашадань улам һайжаруулха хэмжээнүүд эдэ соведүүдэй хүсэл оролдолгоор ябуулагдана. Бригадирнуудай соведүүдэй хүдэлмэри үйлэдбэриин түсэбүүдһээ үндэһэлдэг. Ажалша коллектив бүхэнэй үүргые дээшэлүүлхэ шухала хэмжээнүүд абтана. Жэшээнь, соведүүдэй зүблөөнүүдтэ харагдадаг асуудалнууд гэбэл: шэнэ бригада байгуулха бэлэдхэлэй хүдэлмэри, зарим бүлэгүүдые хамтын подрядта оруулалга, технологическа ба ажалай журам шангадхалга, ажалдаа хабаадалсаһанай коэффициент зүбөөр хэрэглэлгэ, бригадирнуудай дүй дүршэл бүгэдын шадабари болголго, социалис уялгануудые бэелүүлээгүй байһанай ушар шалтагааниие элирүүлгэ болон бусад болоно. Комбинадай бригадирнуудай соведые С. Г. Клиновицкий һүүлэй жэлнүүдтэ хүтэлбэрилнэ. Станислав Григорьевич Холтоһоной уурхайн проходчигуудай комплексно бригадые толгойлдог. Тэрэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй түсэбые хоёр һараар уридшалан бэелүүлжэ ябана.

Ажал хэрэгээ бригадна подрядэй гуримаар эмхидхэхэ талаар түрүү дүй дүршэл халан абалгын, энээниие хүгжөөхэ зорилгонуудые зохёохын тулада бригадирнуудай һуралсалые үнгэргэдэг болонхойбди. Һуралсалда хабаадагшад «Бригадые хүтэлбэрилгэ» гэһэн программа шудалдаг юм. Хэшээлнүүдые комбинадай ахамад инженер Н. М. Добрынин, профкомой түрүүлэгшэ А. Ф. Ваганов, ажалай болон салин хүлһэнэй таһагай начальник В. И. Полянский, түсэблэлгын таһагай начальник Г. С. Яткаркина болон бусад ахамад мэргэжэлтэд үнгэргэнэ. Һүүлэй үедэ бүхыдөө 111 бригадир эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлээ. Байгша оной бригадирнуудай һуралсал түгэсэжэ байна. Ерэхэ хоёр жэлэй туршада бидэнэр ажалша бүлэгүүдые хүтэлбэрилхэ кадрнуудые бэлдэжэ, түрүү хүдэлмэришэдые һургаха зорилготойбди.

Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ бүхы онол арганууд комбинадай хүдэлмэришэдэй оролдолго болон оньһон техникын хүсэнтэй ниилүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдана. Үндэр бүтээсэтэ ажалай ажалша коллектив бүхэндэ үдэр бүриин зан заншал боложо байһан ушарые онсо тэмдэглэлтэй. Россин гүрэндэ Буряад ороной һайн дураараа ороһоор 325 жэлэй ойн баярые, мүн түрэл комбинадайнгаа байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе ерэхэ октябрь һарада тэмдэглэхээ, ажалай эрхим бэлэгүүдтэйгээр угтаха гэжэ байхада, энэ эрмэлзэл улам саашадаа бадаран дэлгэрнэ. Юундэб гэхэдэ, мүнөө үеын горняк, хүдэлмэришэн хүнүүд түгэс эрдэмтэй болоо ха юм. Мүн ажалша коллектив, бригада дотор морально-психологическа һайн оршон байдал тогтоно, хүдэлмэришэдэй ажалай болон ниитын эдэбхи үүсхэл хүгжэнэ, түсэбтэ даабаринуудаа, социалис уялгануудаа дүүргэхын түлөө хүдэлмэришэдэй хандалга хүмүүжүүлэгдэнэ. Илангаа интернациональна харилсаан, ажаһуудал хүгжэнэ, шэнэ совет түхэлэй хани барисаан, оршон байдал байгуулагдана.

Тиин комбинадай коллектив байгша оной табан һарада товарна продукци үйлэдбэрилхэ даабарияа 103,3 процент, тэрэниие худалдалга — 102,3, вольфрамай концентрат гаргалга 103,2 процентдэ хүргөө. Холтоһоной, Юнхэрэй уурхайнуудай, шанаржуулгын фабрикын болон бусад коллективүүд хахад жэлэй түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэбэ. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабаринуудые Холтоһоной уурхайн коллектив 90 үдэрөөр, тиихэдэ А. Н. Москвитин, Б. Б. Базаров, А. В. Рябов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг горнягуудай комплексно бригаданууд тус тустаа 175, 166, 141 үдэрөөр уридшалан бэелүүлжэ ябана. Түсэбһөө гадуур ажалай бүтээсые нэгэ процентээр дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэнгые үгтэһэн даабариһаа хахад процентээр хямдаруулха гэһэн зорилгоё бэелүүлэн, республика доторoo дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ һайн үрэ дүн түйлажа, манай комбинадайхидай нэрэ солоёо саашадань суурхуулха байһандань батаар найдагдана.

Нүхэр К. У. Черненко Москвагай «Хадуур ба балта» заводой коллективтэй уулзахадаа, бригадна гурим, хамтын подряд ажалшадай өөһэдынь социальна зохёол мүн гэжэ тон зүб тэмдэглээ һэн. Шэнэ гурим хэрэглэжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ тэмсэл ябуулга, партиин XXVI съездын, мүн КПСС-эй ЦК-гай июниин, декабриин (1983 он), апрелиин (1984 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ хэрэгтэ улам ехэ хараа зорилгонуудые бэелүүлгэ хадаа манай комбинадай ажалша коллективүүдэй үйлэдбэриин болон социальна гол үүргэнь боложо байнхай.

М. СЕМЕНОВ,

Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай директор, СССР-эй Верховно Соведэй депутат.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу механизаторнууд (зүүн гарһаа) Юрий Плешаков, Иван Сулкин.

В. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

Механизатор хүдөө нютагта тон хэрэгтэй, түрүү мэргэжэлтэн гээшэ. Тиимэһээ залуу хүбүүд иимэ мэргэжэлтэй болохые хүсэдэг, оролдодог. Хориин районой Үдын совхоздо залуу механизаторнууд ажалай эрхим дүнгүүдые харуулдаг. Жэшээнь, Иван Сулкин, Юрий Плешаков гэгшэд энэ жэлэй хабарай паар хахалалгада хабаадалсаа. Залуушуулда К-700, К-701 түхэлэй хүсэтэ тракторнууд даалгагданхай. Газарай хүрьһые урбуулангүй хахалха плугуудые шагтаглажа, тэдэнэр һайн шанартай газар хахалһан, район, совхоз соогоо залуушуулай дундаһаа онсо шалгарһан байха юм.

ШАНГА ТЭМСЭЛ

Үнгэрһэн жэлдэ Цагаатайн кукурузэшад тарялангай гектар бүриһөө 240 центнер ногоон ургаса хуряажа, һая наашадаашье эндэ үзэгдөөгүй амжалта түйлаа юм.

Имагтал хура бороогой хаһа сагтаа ороһонһоо иимэ баян ургаса гараа бэшэ. Эндэ кукурузэшадай үнэн шударгы ажалай аша үрэ баһал тобойсо харагдаа гэхэдэ алдуугүй. Энэ отделенидэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой, республикын габьяата механизатор Ажалай Улаан Тугай орденто, коммунист Ж. Ж. Галсанов, тэрэнэй нүхэр залуу механизатор Гомбо Данзанов гэгшэд хэдэн жэлдэ кукуруза ургуулна. Ган гасуур болоһон жэлнүүдтэшье тэдэнэр муу бэшэ ургаса абажа, фермынгээ үнеэдые шэмэтэ тэжээлээр хангаад лэ байдаг һэн.

Байгша ондо Жамьян Санжиевич Гомбо хүбүүн хоёр баһал бараг һайн ургаса абахаар үндэһэ һуури табяа гэхээр. Газартаа үтэгжүүлгэ һайса оруулжа, хүрьһыень саг соонь элдүүрилээд, богони болзорто үрэһыень таряа юм. Удаань кукурузын эшэ намаагай гарахын урда газараа утааша, хүндэлөөшэнь борнойлоод, буртаг ногооень сэбэрлэжэ үрдеэ. Һүүлдэнь эшэнүүдэй гараад байхада баһа нэгэ дахин борнойлбо.

Эдэнэр мүнөө жэлдэ баһал нёдондонойхиһоо дутуугүй ехэ ургаса абахын түлөө тэмсэхээр шиидэнхэй.

М. ГАЛСАНОВ.

Зэдын район.

АТЕИСТЫН БУ...

ХҮДЭЛМЭРИ... ЭДЭБХИЖҮҮЛ...

1983 оной июнь һарада болоһон КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум дээрэ «Партиин үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин гол шухала асуудалнууд» гэһэн нүхэр К. У. Черненкын элидхэл соо, Пленумэй тогтоол дотор совет ажалшадые атеис ёһоор хүмүүжүүлгые эрид һайжаруулха, шажан мүргэлэй үлэгдэлнүүдтэй тэмсэлые шангадхаха тон шухала гэжэ хэлэгдэнхэй. Шажан мүргэлдэ шүтэхэ, шажанай номнол баримталха, мүргэлэй газарта үнгэргэгдэдэг хуралнуудта хабаадаха ябадалнууд үшөө бии байһаар.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, научно-атеис хүдэлмэриие саашадаа һайжаруулха талаар КПСС-эй Буряадай обкомой бюрогой тогтоолые бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлэн, «Знание» бүлгэмэй Буряадай республиканска эмхиин эдэбхитэд, лекторнууд ба элидхэлшэд ажалшадые атеис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулжа байнхай.

«Знание» бүлгэмэй республиканска организацида атеис үзэл номнол нэбтэрүүлхэ, тарааха гэһэн зорилготой научно-методическа нэгэдэл, (совет) бии юм. Тус соведэй гэшүүдэй гоодо хэдэн арбаад эрдэмтэд, багшанар, партийна ба совет ажал ябуулагшад ороно.

Научно-методическа соведэй, тэрэнэй гэшүүдэй атеизмын асуудалнуудаар уншадаг лекторнуудэй үүргэ ехэ. Научно-методическа совет түсэбэй ёһоор ажаллана. Тэрэнэн доторнь городуудта, районуудта, промышленна предприятинуудта, колхоз, совхозуудта ямар темэнүүдээр лекци, элидхэлнүүдые уншаха, хүдөөгэй атеистнүүдтэ методическа, һуралсалай ямар туһаламжа үзүүлхэ тухай, элидхэл хөөрэлдөөнүүдэй ябуулагдаха тухай хэлэгдэнхэй.

1982—1983 онуудта, мүнөө жэлэй эхин һарануудта научно-методическа совет районуудта методическа бюллетень бэлдэжэ эльгээгээ. Тэрэнэн соо шажан мүргэлэй үлэгдэлнүүдтэ эсэргүү тэмсэл ябуулжа байһан тухай, шажан мүргэл тухай совет хуулита тогтоол, шиидхэбэринүүд, шажанай ба атеизмын асуудалнуудаар үгэһэн харюунууд, шэнэ ёһо гуримууд тухай, урдандаа ба мүнөө сагта сагаалганай хэйшаагаар үнгэргэгдэжэ байһан тухай материалнууд толилогдонхой. Гадна атеис темээр уншадаг лектронуудэй материалнууд хэблэгдэжэ, хүдөө нютагуудта, үйлэдбэриин газарнуудта, эмхи зургануудта тараагдаһан байна. Жэшээнь, 1982—84 онуудта М. Д. Зомоновой, Г. М. Мялановагай, Д. И. Бураевай лекцинүүд хэблэгдэһэн, районуудта эльгээгдэһэн юм. Н. В. Абаевай, М. Г. Брянскиин, Т. М. Михайловай бэлдэһэн материалнууд хэблэлдэ бэлдэгдэһэн байна.

«Знание» бүлгэмэй лекторнуудэй шухала үүргэ юуб гэхэдэ, хото, хүдөөдэ үнгэргэгдэдэг атеизмээр уншадаг лекторнуудэй семинарнуудта хабаадалга болоно. 1982—1983 онуудта Хэжэнгын, Түнхэнэй Мухар-Шэбэрэй, Зэдын, Кабанскын, Яруунын, Бэшүүрэй районуудай үнгэргэгдэһэн атеис хүдэлмэри эмхидхэгшэдэй, лекторнуудэй семинарнуудта научно-методическа соведэй гэшүүд, республикын эрдэмтэ лекторнууд хабаадажа, лекцинүүдые уншаһан, методическа туһаламжа үзүүлһэн байха юм. 1984 оной үнгэрһэн һарануудай үедэ Захааминай, Сэлэнгын, Хурамхаанай районуудта научна атеизмээр семинарнууд үнгэргэгдөө.

Манай мэдээжэ лекторнууд, НМС-эй гэшүүд хадаа жэл бүри үнгэргэгдэдэг атеистнүүдэй республиканска семинар-зүблөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Энэ жэлэй март һарада болоһон семинар дээрэ эрдэмэй докторнууд Р. Е. Пубаев, Ш. Б. Чимитдоржиев, эрдэмэй кандидадууд К. М. Герасимова, Б-Д. Бадараев элидхэлнүүдые хэһэн байна. Семинарай удаа үнгэргэгдэһэн «түхэреэн столдо» хөөрэлдөөнэй болоходо, эрдэмэй докторнууд В. В. Мантатов, С. А. Максанов, эрдэмэй кандидадууд М. И. Тулохонов, В. Б. Цыбикжапов болон бусад хабаадаһан байна.

«Знание» бүлгэмэй республиканска эмхиин научна атеизмын совет өөһэдынгөө гэшүүдые, ниислэл хотын лекторнуудые элидхэл, лекцинүүдые уншалгада, хүдөөгэй атеистнүүдтэ саг үргэлжын туһаламжа үзүүлжэ байха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаха талаар оролдолго гаргадаг. Эртэнһээ түсэб табяад, түсэбэй ёһоор тэдэнэр хүдөө нютаг гарадаг, тэндэ лекци, хөөрэлдөө үнгэргэхэһөө гадна, тэндэхи хүдэлмэри ябуулдаг эдэбхитэдтэ методическа заабари үгэжэ туһаламжа үзүүлдэг байна.

Республикын районуудта гаража, атеис темээр лекцинүүдые уншалгада эдэбхитэйгээр хабаададаг, методическа туһаламжа үзүүлдэг лекторнууд һаала олон байха. Г. Ц. Митупов, М. Д. Зомонов Б. С. Дугаров, Г. Н. Очирова хүдөө нютагаар ходо ябажа, лекци, хөөрэлдөөнүүдые хэжэ, семинарнуудта хабаадажа байдаг юм. Эдэбхитэй лекторнууд жэлдээ хэдэн арбаад лекцинүүдые уншана.

Лекциин шанар һайжаруулха, шагнагшадта һайн лекци уншаха гээшэ тон шухала хэрэг. Энэ талаар НМС ходо хэмжээ абажа байдаг. Лекци шагнажа, рецензи бэшэжэ, хэлсэжэ, шүүмжэлжэ байдаг. Тиибэшье энэ ажалые бүри эдэбхитэй болгохо шухала. Мүнөө үедэ лекторнуудэй аттестаци боложо байна. НМС-эй гэшүүд район гаража, энэ хэрэгтэ хабаадажа эхилээ. Һаяхан Түнхэндэ, Хурамхаанда М. Д. Зомонов, Ш. Б. Чимитдоржиев ошожо, атеис темээр уншадаг районно лекторнуудтэ туһаламжа үзүүлээд, аттестаци хээд бусабад.

«Знание» бүлгэмэй республиканска методсовет хадаа атеис хүдэлмэриин ябасые хаража үзэхэдэнь, тэрэниие саашадаа һайжаруулха талаар хэмжээ-ябуулгануудые абахадань, партиин райкомуудта һанамжа, дурадхалаар туһалха гэжэ оролдодог. Нёдондо жэлдэ тус соведэй гэшүүн Г. Н. Очирова Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ажалшадые атеис ёһоор хүмүүжүүлгэ хэр ябуулагданаб, тус хүдэлмэриие хайшан гэжэ саашадаа һайжаруулхаб гэжэ хэлсэһэн, партиин райкомой энэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые хараалхадань, өөрынгөө туһа нэмэриие оруулалсаһан байна. Л. М. Молонова Г. Б. Дагданов хоёр Загарайн районоор ошожо, партиин райкомой, райгүйсэдкомой түлөөлэгшэдтэй хамта атеис хүмүүжүүлгэ район дотор хэр ябажа байһаар һонирхоһон тобшолол хэлсэһэн гээшэ.

Наукануудай академиин Буряадай филиалай ниитын эрдэмэй институтда буддологын сектор, тэрэнэй бүридэлдэ научна атеизмын бүлэг бии юм. Тэндэ хүдэлдэг эрдэмтэд ламын шажанай, бөө мүргэлэй түүхэ, үзэл сурталыень шэнжэлэн үзэнэ. Хүгжэлтэ түгэс социализмын үедэ Буряадта шажан мүргэлэй, мухар һүзэгэй үлэгдэлнүүдые усадхаха, научна атеизмые нэбтэрүүлхэ, ажалшадые атеис ёһоор хүмүүжүүлхэ асуудалнуудаар шэнжэлгэнүүдые хэнэ. Һүүлэй хоёр гурбан жэлнүүдтэ хэблэгдэһэн номуудые — монографи, ... луулбаринуудые ... иимэ: «Наука» ... бириин таһагаар ... Түб Азиин арад... үеын соёл», «Буд... Азиин арадуудай ... мүргэлнүүд». «Түб... дуудай соёлой ... суглуулбаринууд, а... ламын шажан, XVA... най эхин» гэһэн ... нографи хэблэгд... шажанай түүхэдэ... ном хэблэгдээ. Б... мой хэблэл хад... бөөгэй болон ... шажанай мүнөөн... нууд» гэһэн сугл... дондо үнгэрһэн ... республиканска ... материалнуудые ... гаһан байна. Эд... соо баян барим... сологдонхой гэж... һээ атеис хүдэл... хидхэн ябуулагш... темээр лекци, з... хүнүүдтэ горитой ... хэнь дамжаггүй.

БИОН-ой будд... торэй научна а... лэгэй хүдэлмэри... нютагаар шэнжэ... цидэ ходо яб... һүүлэй хоёр жэ... тудай эрдэмтэд ... тын Октябрьска ... хааминда, Сэлэн... мын асуудалнууд... гэнүүдые хээ. ... нэй район ошон...

Атеис темээр ... луу лекторнууд... тэдэнэй мэргэжэ... хэ гээшэ шух... мүн. Энэ хэрэгт... тодсовет анхара... байдаг. Һүүлэй ... лекторнууд Г. ... Ц. П. Ванчикова, ... нова гэгшэд лек... пагандада эдэбх... баадана. Д. И. ... Басаев, Л. С. М... Дарбанова гэгш... мээр түрүүшынг... дые уншаһан б...

«Знание» бүлг... дай эмхиин а... руулхэ соведэй ... дутуу дундануу... һаар. Жэшээнь ... лэн дээрэ унш... нууд үсөөн. Х... най, шэмээшэгү... хуушан маягай ... жан) мүргэлэй ... даар уншаха лек... дэнэ. Хүдөө рай... торскэ бүлэгүүд... туһаламжамнай ... дана. Ниислэл ... тэ мэргэжэлтэд... тэй, дүй дүршэ... нүүдэй бэшэһэн... методическа ... үсөөдэнэ. Иимэ ... лэдхэлнүүдые ... гуудта олоор ... бал һайн лэ ба... дэрнэбди. Ажал... ёһоор хүмүүж... элдэб газарта ... байһан түрүү д... халан абаха хэ... гүй. Районуудай ... торнуудэй дүй... сэд һайнаар со... раагданагүй. Эд... туунуудые усад... шадые атеис үз... гоор хүмүүжүүл... ри һайжарха ... ние» бүлгэмэй ... публиканска ... темээр уншадаг ... тэдэнэй хүдэлм... методсовет урд... рилгонуудаа ... бодото хэрэг ... дэниие бэелүүл... хэ гэжэ оролд...

Ш. ЧИМИ...

түүхын эрдэм...

«Знание» б...

ряадай ...

пропагандыи ...

соведэй ...

ҮДЭР БҮХЭНӨӨ — ҮНДЭР УРГАСАДА

САГЫЕНЬ АЛДАЖА БОЛОХОГҮЙ

(МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ)

Газарай хүрьһые шииг нойтоор хүсэд хангажа, үрэжэлтэй һайн болгохоор үтэгжүүлгэ горитойгоор оруулаад, ургасыень дээшэлүүлхын хажуугаар, мүн баһа бүхы ургамалнуудые хорхой шумуулһаа, элдэб үбшэнһөө, буртаг үбһэнһөө хамгаалха гээшэ орооһо таряа, хартаабха, овощ, тэжээлэй ургамалнуудые элбэгээр ургуулжа абаха тон шухала арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно.

Зунай сагта таримал ургамалнуудай, үбһэ ногооной түлэг ургажа байха үедэ таряалан, сабшалан дээрэ элдэб эсын хорхой шумуул дэлгэржэ, ургамалай зарим үбшэн бии боложо, хаа хаанагүй буртаг ногоон ехээр гараад, ургасада горитой хохидол ушаруулдаг гээшэ.

Тиимэһээ эгээл мүнөө үедэ бүхы ургасые эдэ бүгэдэһөө хамгаалха, сараха түйлай харюусалгатай, саг соогоо хэгдэхэ хүдэлмэриин хаһа ороод байна. Эндэ нэгэшье үдэрые дэмы алдажа болохогүй.

Манай республикын колхоз, совхозууд жэл бүри хэдэн зуун мянган гектарта элдэб хоро сасажа, гербицидүүдые тараажа, ургасын буртаг үбһые сэбэрлэдэг, хорхой шумуулые үгы хэдэг. Жэшээнь, нёдондо 207 мянган гектарта тиимэ хүдэлмэри хэгдээ һэн.

Байгша ондо гансахан орооһо таряанай ургасые буртаг ногоонһоо сэбэрлэхын тула 190 мянган гектарта химическэ арга хэрэглэгдэхэ байна. Тэрэнэй 93 мянган гектартань авиаци хэрэглэжэ, 97 мянган гектартань газар дээгүүрхи тусхай техникээр хоро сасан, буртаг ногооень үгы хэхэ зорилго табигдана. Энэ хүдэлмэриие гол түлэб «Сельхозхимия» нэгэдэлэй районуудай оньһожоруулагдаһан отрядууд бэелүүлхэ юм.

Илангаа Баргажанай, Зэдын, Хэжэнгын, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын районуудта нилээд ехэ газарта самолёдоор гербицидүүд сасагдаха байна. Тэндэхи ажахынуудта дөб дээрэ гуша гаран мянган гектарта агаарһаа тиимэ хорон сасагдажа, таряанай ургасын буртаг үбһэн ногоон сэбэрлэгдээ. Эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Үдын, Бэшүүрэй районуудай ажахынууд авиаци хэрэглэн, ургасынгаа буртаг үбһые үгы хэжэ эхилэнхэй.

Энээнһээ гадна орооһо таряанай ургасые элдэб үбшэнһөө һэргылхын тула бүри хабар эртэ колхоз, совхозуудта 125 мянган тонно үрэһэн хордогдоһон юм.

Гэбэшье ургасын дайсадые үгы хэхэ хүдэлмэриие ойро зуураашье һуладхажа болохогүй. Жэшээнь, тэдэниие усадхаха хүдэлмэриин ёһоор хэгдэдэггүй дээрэһээнь лэ зарим нютагуудта ургасын дайсад — зумбараанууд, элдэб янзын сохо, үтэн хорхойнууд, таршаа шааруул гэхэ мэтэ ехэ элбэг болошонхой. Эдэ таряанай, хартаабхын, овощой болон бусад ургамалнуудай ургасада горитойхон лэ хоро хүргэнэ ха юм. Зумбараануудые үгы хэхын тула хүдэлжэ байһан автомашина, тракторһаа гараһан газые тэдэнэй нүхэ руунь үлеэлгэхэ, тиишэнь үһа адхаха, хабхаан табиха гэхэ мэтэ арганууд бии ааб даа. Гадна таряанай ургаса дээгүүр бактороденцид хоро гектарай 2 килограмм хүртэхөөр хаяхада өөрэгүй.

Таршаа хорхойн үтэнүүдэй бии болохо, тэдэнэйнь далижажа эхилхэ үедэ таряанай, бусад таримал ургамалнуудай, сабшалангайшье ургаса дээгүүр 30 процентын карбофос гектарай 1—1,5 килограмм хүртэхөөр сасаха шухала. Мүн үдэшэ, үглөөнэй һэрюундэ 12 процентын гексахлоранай дустые гектарай 15—18 килограмм нормотойгоор хаяхада болоно. Тиимэ хоро сасаһан газарта, тэрэ шадарынь 30 хоногой туршада адуу мал бэлшээжэ, үбһэ ногооень сабшажа болохогүй.

Огородой эдеэнэй ургамалнуудые элдэб хорхой шумуулһаа хамгаалха хүдэлмэри тухай тогтожо хэлэхээр. Мүнөө һаядаа ажахынууд капустын, помидорой болон бусад ургамалнуудай рассадые поли дээрэ тарижа дүүргэбэ. Тиимэһээ тэдэнэй һая ургажа байһан үнжэгэн ногоон эшэ, намаае хорхой шумуулда эдюулхэгүйн тула бүхы шухала хэрэгтэй хэмжээнүүдые абаха байна.

Овощой ургамалнуудые илангаяа ехээр гэмтээдэг хорхойнууд олон янзын. Хура бороогүй хуурай, халуун үдэрнүүдтэ элдэб сохо хорхойнууд рапс, гурнепс, капуста тариһан газарта элбэгжэдэг. Жэшээнь, капустын эшэ, набшые эдидэг сагаан эрбээхэй хорхойнууд бүри июлиин тэн болотор үдэжэ үргэлжэлдэг байна.

Эдэ хорхой шумуулнуудые үгы хэхын, огородой эдеэнэй, тэжээлэй ургамалнуудые элдэб үбшэнһөө һэргылхын тула юу хэхэб!

Эндэ олон янзын арга бии. Нэн түрүүн тиимэ хорхойнууд болон үбшэнэй байхагүйн тула севооборотой заабариие наринаар сахиха хэрэгтэй. Илангаяа намар ургасаяа хуряажа абамсаараа ургамалай элдэб эшэ намаануудые суглуулжа, галдаха, ондоо тээшэнь холо абаашажа хаяха шухала. Юуб гэхэдэ, ургамалай дайсан — элдэб хорхойнуудай үлэгдэл, үбшэнэй бактери ургамалай эшэ, набша соо үбэлжэнэ ха юм. Тэрэшэлэн газарыень намар 25—30 сантиметр гүнзэгыдэ хахалхада элдэб хорхойнууд шоройдо булагдажа баһал олоороо үгы хэгдэдэг, хабартаа, зундаа хожом болотор тэндэһээ гарадаггүй.

Мүнөө үедэ овощой ургамалнуудые хорхой шумуулһаа хамгаалхын тула рассадын һуулгагдаһан газарта 12 процентын гексахлоранай дустые гектарай 15—18 килограмм хүртэхөөр 20 хоногой туршада 1—2 дахин сасаха хэрэгтэй. Мүн капустын эшэ намаан дээгүүр гектарай 1—1,5 килограмм нормотойгоор хлорофос, гектарай 1,2 килограмм карбофос, гектарай 1,2 килограм метафос сасаха ёһотой.

Капуста тариһан газарта хорхойнуудай хажуу тээһээнь орохогүйн тула полиинь захаар тойруулжа, 80 процентын хлорофос гектарай 1,5 килограмм хүртэхөөр хаяхада болоно.

А. БОТОЕВА,

ургамал хамгаалха республиканска станциин лабораториие даагша.

Совет орон дотор

ШАХТЕРНУУДАЙ НАЙДАМТАИ ҮГЭ

РОСТОВ-на-ДОНУ. «Ростовуголь» нэгэдэлэй «Майская» шахтаһаа Социалис Ажалай хоёр дахин Герой М. Чихэй бригадын шахтернууд хоёрдохи хахад жэлэй тоосоогоор нүүрһэ малтажа эхилээ. Жэлэй эхинһээ хойшо тэдэнэр 500 мянган тонно антрацид Эхэ орондоо тушаагаа юм.

Нүүрһэн бэлээр абтадаггүй гээд мэдээжэ. Тиибэшье үнгэрһэн жэлнүүдтэ горнягуудай энэ мэдээжэ коллективтэ илангаа хүшэр хүндэ байгдаа юм. Горно-геологическа тон хүшэр эрхэ байдалда бригада хүдэлнэ.

Ажалаа һайнаар эмхидхэһэнэй, хүн бүхэнэй даалгагдаһан хэрэгтээ ехэ харюусалгатайгаар хандадаг болоһоной ашаар гээлтэ хоролтые ехээр хороохо, түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлхэ болзорые хоёр дахин дээшэлүүлхэ арга олдоһон байна. Мүнөө жэлдэ нэгэ миллион тонно нүүрһэ малтаха социалис уялганuудые абаад, М. Чих болон тэрэнэй нүхэд хэлэһэн үгэдөө найдамтайгаар хүрэнэ.

УРГАСА ХУРЯАЖА ЭХИЛЭЭ

СТАВРОПОЛЬ. Эндэхи таряанай полинуудта хуряалгын түрүүшын агрегадууд гараба. Орооһоной гол ургамал болохо намарай шэниисэ үшөө эдеэшээгүй, харин ешмээнэй поли хуряахаар бэлэн болоо юм.

28 мянган комбайнернууд болон тэдэнэй халаанай туһалагшадай дундаһаа орооһо хадалгада ба сохилгодо эгээл эрхим дүн түйлагшадынь ургаса хуряалгын дүнгүүдээр Ставрополиин солото механизатор, Социалис Ажалай Герой, ажалай ветеран Ф. Марковай нэрэмжэтэ шанда хүртэхэ байна. 30 жэлэй саада тээ эндэ, Ставрополидо шэнэ боро газар ашаглаһан сагһаа хойшо 600 мянга шахуу гектар талмай ашаглалгада оруулагдаа юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо нютагай колхоз, совхозууд орооһо үйлэдбэрилгые хараа байса дээшэлүүлһэн байна.

Мүнөө жэлдэшье ажахынуудай механизаторнууд хүндэ шанартай орооһо ургуулаа. Хизаарай таряашад гүрэнэй амбаарта 1960 мянганһаа доошо бэшэ тонно орооһо оруулха хамтын уялга абанхай.

БАРИЛГАҺАА БАРИЛГА ХҮРЭТЭР

ЗВЕНИГОВЭ (Марийн АССР). Газ дамжуулха Уренгой—Центр-2 гэжэ сорго хоолойн Марийн участок дээрэ түрүүшын километр сорго хоолой болзорһоо хоёр һараар урид гагнагдаба.

Марийн АССР-эй газар дээгүүр үнгэрдэг «Уренгой—Центр-1 гэжэ участогай барилгые болзорһоонь урид дүүргэһэнэй ашаар Н. Курбангалеевэй даалгаг комплексно бригада графигһаа уридшалан шэнэ объект дээрэ хүдэлжэ эхилһэн байгаа.

Шэнэ участок дээрэ коллектив халаан соо 350 метр сорго хоолой гагнажа, ехэ дэбжэлтэтэйгээр хүдэлнэ. Иимэ эршэ түйлаха гээшэ бэлэн бэшэ юм. Намаг налхи, үндэр, набтар газараар сорго хоолой баригдана бшуу. Хүн зоной амардаг үзэсхэлэн гое районой һайхан шэнжые һалгаахагүйн тула энэ орёо хүшэр зам шэлэгдэһэн байха юм. Эндэ ойрын ерээдүйдэ «Марий чодра» («Марийн ой») гэһэн национальна парк байгуулагдахаар хараалагдана.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай түйлаһан Илалтын 40 жэлэй ойдо ажалай вахтада жагсаад, Н. Курбангалеевэй бригада болзорһоонь урид августын эхеэр Волгоһоо Илети хүрэтэрхи участок дээрэ сорго хоолой гагнажа дүүргэхэ уялга абанхай.

ОРООҺО ТУШААНА

КРАСНОДАР. Шэнэ ургасын орооһо ашаалһан машинанууд Кубаниин элеваторнууд тээшэ һубарилдажа эхилээ. «Эхэ орондоо — 1984 оной орооһо» гэжэ бэшээтэй транспарантнууд автомашинануудай бортдо хадаатай. Тбилисиин, Белореченкын, Мостовско районуудай болон Адыгейн автономито областиин ажахынууд гүрэндөө орооһо тушаажа эхилээ. Түрүүшын арбаад мянган тонно намарай ешмээн гүрэнэй амбаарта адхагдаа.

Хилээмэнэй продуктнуудай 49 предприяти шэнэ ургаса тушаан абахаар гүйсэд бэлэн болгогдонхой. Орооһо буулгаха 800-гаад түхеэрэлгэ хүдэлнэ. Тэдэнэй хахад хубинь ехэ ашаанай автомашинануудай болон орооһоной автопоезднуудай ашаа буулгахаар түхеэрэгдэнхэй юм. Ехэ шингтэй орооһо тушаан абаха хатаалгын хэдэн зуугаад агрегат нэмэжэ тодхогдоо. Намарай шэлдэн хатуу шэниисэ бэлдэлгэдэ онсо анхарал хандуулагдана. Орооһо хадаглаха тусхай газарнууд бэлдэгдээ, лабораторинуудта орооһоной шанар түргөөр тодорхойлхо приборнууд тодхогдоо.

Кубаниин орооһон тушаагдажа эхилбэ гээшэ. «Ургаса-84» гэжэ түбэй диспетчерскэ албаар холбогдоһон 40 мянган автомашинануудай экипажнууд орооһо зөөнэ.

ТАЛЫН НУУР СӨӨРЭМҮҮДЭЙ ЗАГАҺАН

ХАРЬКОВ. Харьковска областиин бүхы нуур сөөрэмүүдтэ загаһа үсхэбэрилдэг болонхой. Эндэй... һан ажахынууд... нэгэдэл эндэхи... тэ, нуур сөөрэ... загаһанай 36 ... раахай табижа...

Худалдаа на... гагдаха загаһа ... талаар нэгэдэл... ажахынуудай ... нуур сөөрэмүү... харууһалха, ги... барилганууды... хэрэгсэл түхеэр... далдагдажа аб... бэлэдхэхэ цех... байгаа. Инкуба... станцинуудта ... томо болгогдон...

Эрдэм ухаа... нууд үргэнөөр ... дэнэ. Эрдэмтэ... лаар эрье шад... гуудта тусгаар... һан газарта за... гахадань, түргэ... лодог байна.

Мүнгэ зөөрэ... лаа хамтадхаһа... үйлэдбэриие эр... жөөхэ, загаһа ... һалбариин аша... шэлүүлхэ арга о... шээлбэл, Изюмс... лочевско район... гектар бүриһөө ... рилга 3—5 ц... центнер хүрэтэ...

Мүнөө жэлдэ ... һашад 40 мян... продукци худал... най эмхинүүдтэ ... на.

325 АХА ДҮҮ АРАДУУДАЙ АГУУЕХЭ БҮЛЭ СОО

ШЭНЭ САГАЙ ШЭНЖЭ ШАРАЙ

Аянжалагшын тэмдэглэлнүүд

V. ЕРЭЭДҮЙ САГАЙ ТЭМДЭГ

«...һабаһаа гараһан Загастай горхониие гаталаад, Галуута-Нуурай зүүн эрьедэхи добо дээрэ буряад нүхэртэеэ хахасабаб», —гээд Н. А. Бестужев замайнгаа тэмдэглэл түгэсхэнэ.

Ород, буряад анда нүхэдэй хэргы нигэжэ һолижо һалаагүй, харин хоёр арадай хуби заяанай зам нэгэн болоһо, ерээдүй тээшэ эрмэлзэһэн байна. Хани нүхэсэлэй һүлдэ тэмдэг болоһон олонациональна Гусиноозерск хото город хооһон мүнөөхи добо дээрэ түбхинэнхэй.

— Баруун Түхэм гэжэ нэрэтэй энээхэн газарта гушаад он болотор урсахан хоёр-гурбан гэр утаеханаа баалуулжа байдаг юм һэн, —гэжэ нютагай үбгэд гэршэлнэ.

«Галуута Нуурай эрьедэхи газар дороһоо нүүрһэ малтажа абаха үйлэдбэриин эхин һуури табиха» гэһэн тогтоол 1937 ондо манай республикын правительство баталан абаа юм. Нүүрһэ малталга түргөөр хүгжэжэ, тэрээнтэй хамта шахтернуудай һуурин үндын бодоод, мүнөө Гусиноозерск удха шанараараа республикын промышленна хоёрдохи түб болонхой.

—Манай хото городые имагтал бүхы оронойнмнай түлөөлэгшэд — аха дүү республикануудай хабаадалгатайгаар бодхоолсоһон байха юм, —гэжэ горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ А. А. Воронин хэлэнэ.— Гусиноозерско ГРЭС-эй баригдахада, городой хүгжэлтэ улам эршэмтэй болобо. Барилгын материалнууд, оньһон түхеэрэлгэнүүд түмэр харгын манай станци дээрэ үдэр бүри оронойн алишье хизаарнуудһаа асарагдажа байдаг.

...Хабсаргагданхай бэлэн таһалганууд — кухни, зал гэхэ мэтэнүүд — заводто хэгдэһэн ёһоороо бүрин бүтэнөөр Красноярскын хизаар, Эрхүүгэй областьһоо Гусиноозерск эльгээгдэнэ. Кубигуудые ябталжа, үхибүүдэй наадажа байһан мэтэ болоһон квартирануудай эдэ секцинүүд барилгын талмайнууд дээрэ түргэн зуура суглуулагдана. Жэл бүри арба гаран мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд Гусиноозерск хотодо баригдана гээшэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай хото город угаа түргэнөөр урган хүгжэнэ. Тохорюун годли хүзүүтэй барилгын крануудай алхала-алхалһаар зүүн-хойноxи хооһон талые дайшалан эзэлнэ. Һаяхана толлоһон айлай шэнэ гэрэй үүдэндэ хамхуул, үрмэдэһэнэй зүйлнүүдые хараһан байнаб. Байрын тэрэ байшанһаа саашаа алхалан гэхэдэшни, ая гангын аятай үнэр анхидажа, оршон талые харан гэхэдэшни, удаадахи байшангуудай үндэһэн һууриин табигдажа байхань харагдана.

Болбосон түхэлтэй боложо байһан залуу городой үйлсэ, талмайнуудаар аяншалхамнай гү?..

Асфальт хушалтатай Гусиноозерскын түб талмайн дэнзэ эхиндэ В. И. Ленинэй мүндэлжэ һууһан бюст хүндэлэлэй жагсаалда зогсоһон эдир пионернүүдые урихаар харана хэбэртэй. Эндэһээ эхитэй сэсэрлигэй нүгөөдэ талмайе шэмэглэһэн үшөө нэгэ хүшөө мүндынэ. Аха дүү арбан табан республикын гербнүүдээр уран һайханаар хяазалуулагдаһан стеллэ хани нүхэсэлэй һүлдэ тэмдэг болонхой. Сэсэрлигэй нүгөөдэ захада бахана тулгууритай ордон-байшан шахтернуудые урялна. Соёлой энэ ордондо Ц-Б. Бадмаевай «Сережын ороноор Будамшуугай аяншалга» гэһэн хүүгэдэй зүжэг арадай кукольна театрай бүлэг наадажа байха юм.

Эгээл эндэһээ бүхы хото город альган дээрэ мэтэ аржын харагдана. Галуута Нуурай эрьедэ гайхамшагта пирамидануудтай адли террикон-хадануудай харлажа харагдахань эли. Үшөө саанахана үүлэ, тэнгэриин үнгэ зүһэ үтэр зуура хубилгажа байһан ГРЭС-эй үндэр хоолой үнэһэтэ хара утаагаар бушхана. Дүрбэн зүг, найман хизаарые шэртэхэдэ, дүрбэн-табан дабхар гэрнүүд дүхэриглэһэн хизаарай хаяануудые хадхан тобойнхой. Горнягуудай урда зүгтэ үндын бодоһон профилактори соо урда зүгэй Крым, Кавказай хэмэл наранай ультра-элшээр улас зон эмшэлүүлжэ байха юм. Урагшаа хараһан хэлхы сонхо-лоджитой энэ амаралтын болон эмшэлгын байшан соо жэл бүри мянга гаран шахтер, Сэлэнгын районой хүдөө ажахын хүдэлмэришэд сэнгэдэг юм. Соёлой ордон болон профилакториин хоорондо стадион болон хотын ажалшадай амардаг, сэнгэдэг парк оршонхой. Амаралтын тэрэ сэсэрлиг соо хүүгэдэй ғбяан илангаяа тодоор дуулдана. Юуб гэхэдэ, Гусиноозерск имагтал залуушуулай хото болонхой. Ойро зуура аяар хүүгэдэй арбан хоёр саад-комбинат эндэ баригдаа юм. Дүн хамта арбан табан мянган хүүгэд эндэ хүмүүжүүлэгдэнэ гээшэ.

Тиимэһээ Гусиноозерск ерээдүйн город:

Галта шулууень
обёорһон Бестужев!
Галуута-Нуураа
харагты, —гайхан—
Манай үетэнэй
бэшэһэн тууже
Танай зүгнэһэн
зүүдэнһээ һайхан!
Харагты, гайхан!
харанхы байһан
Тоёоной хаягаар
түягай толорхые,
Эдир городой
сэсэрлигтэ налайһан
Ордон байшангуудһаа
олоор толлохые.
Байшан бүхэндэ
айлнуудые хасээд,
Жаргалта байдал
айлшалан зайнал,
Зайн утаһанай
хүбшэргэйе зэһээд,
Жабхаланта хүгжэм
хүнхинэжэ байна!

—Городнай саашадаашье улам ехэ болохо юм, —гэжэ горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Анатолий Алексеевич Воронин мэдүүлнэ. — Гусиноозерско ГРЭС-эй хоёрдохи ээлжээе КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэреэр бариха хүдэлмэри эгээл энэ үедэ үргэнөөр ябуулагдана. Барилгын управлениин олонациональна коллектив Буряад ороной Россин гүрэндэ һайн дураараа ороһоор 325 жэлэй ойе тэмдэглэн, социалис мурысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлһэн байна. Мүнөө үедэ манай городто хирпиисын өөрын завод, хилээмэнэй завод, юрэнхы һуралсалай дунда һургуули, гостиница, ресторан, спорткомплекс, үхибүүдэй шэнэ саадууд, столово, магазинууд, байрын гэрнүүд үдэрһөө үдэртэ олошорно. Түмэр замай болон автомобильна вокзалнууд һаяар бодхоогдохо. Хото городоо болбосон түхэлтэй болгохо, ногооруулха хэрэгтэ ехэ анхаралаа хандуулнабди.

ТҮҮХЫН БАРИМТА: «Түмэр-Дараашын дабаанһаа зүүлжээ, Верхнеудинск тээшэ шэнэ зам харгы гаргагоажа байна. Галуута-Нуурһаа зүүлжээ бишыхан хэзэн тоором, сөөрэмүүдһээ ондоо юумэн үгы», —гэжэ Н. А. Бестужев тэмдэглэнэ.

Галуута Нуурһаа зүүлжээ мүнөө асфальт тэгшэ харгы дээгүүр «Икарус» автобусууд, «Жигули» машинанууд жииганан табилуулна. Энэ харгымнай уйтан нарин субаса зүргэ бэшэ, харин Совет гүрэнэй бүхы хизаар зүгтэй холбоотой заяанаймнай зам болонхой!

Эрхэ сүлөөгэй түрүүшын харсага дальбараа гэлсэдэг декабристнуудайда айлшалха дуратайшуул ороной зүг бүриһөө энэ зам харгыгаар ябахадаа, Гусиноозерскдо орожо, имагтал Бестужевай эндэ олоһон «галта шулууньһаа» эхитэй городые хужарлан харадаг болоо ха юм.

Н. НАМСАРАЕВ.

(Түгэсхэл. Эхиниинь газетымнай июниин 22-ой, 24-нэй, 27-ной, 29-нэй номернуудта).

ГЭР БҮЛЭ,ҺУРГУУЛИ, АЖАБАЙДАЛ

МАНАЙ БАГША

БАГШЫН хүнгэн бэшэ ажалда бүхы наһаяа зорюулһан хүнүүдые зон хүндэлхэ ёһоороо хүндэлдэг гээшэ ааб даа. Манай Галбай нютагай дунда һургуулида олон жэлэй туршада багшалжа, хотон зондоо хүндэтэй болоһон хүн бии. Тэрэмнай хадаа буряад хэлэ, ба литературын багша Сырен-Дулма Доржиевна Митрикова мүн.

...Энэ хүн хамаг юумэ хэдыдээ хэжэ үрдидэг гээшэб гэжэ сагаан сэдьхэлһээ атаархахаар байдаг. Хэшээлнүүдэйнь үни хада дүүрэһэн хойно һургуулида ерэхэдэ, Сырен-Дулма Доржиевна үшөөл кабинедтээ тухашаржа һууха. Нэгэн гэбэл, классаа шэмэглэжэ, үгы һаа, методическа хэрэгсэлнүүдые шэнэлэн зохёожо, баһа ерэхэдэш, уран зохёолой үдэшэдэ бэлэдхэл хэжэ байдаг шуу. Тойроод—шабинарынь. Һонюуша өөрэхэн үхибүүд багшадаа тон даданги — хэлэһэн үгэ бүхэниинь алдангүй шагнажа, үгэһэн даабариинь дары дүүргэхээр бэлэн байдаг. Теэд Сырен-Дулма Доржиевна үнэхөөрөөшье, һурагшадтаа һонирхолтой ажал һанажа ядадаггүйл даа. Поэзиин гү, али арадай аман зохёолой үдэшэнүүдтэ, тусхай темэтэй викторинануудта үхибүүд хэды дуратайгаар бэлдэдэг гээшэб! Гадна тэдэнэр нютагайнгаа аха захатанһаа таабаринуудые, оньһон үгэнүүдые, онтохонуудые бэшэжэ абадаг, тэдэнээ тусхай дэбтэрнүүдтэ оруулжа, планшедүүдые бүтээдэг байха юм. Эдэ дэбтэрнүүдыень абажа харахада, нюдэ баясуулма гоёор шэмэглэгдэнхэй. Эдэ бүгэдые хаража байхадаа, нимэл багша буряад хэлэ ба литературые мүнөө сагай эрилтэнүүдтэ хүрэмөөр заажа шадаха байна гэжэ эжэлүүдгүй һанаадхихаар.

1964 ондо Толтойн дунда һургуулиие дүүргэмсээрээ, Сырен-Дулма басаган багшанарай дээдэ һургуулида ороһон намтартай юм. Хоёрдохи курсые дүүргээд байхадаа, Галбайн дунда һургуулида хүдэлхөөр ерээ һэн.

Түрүүшын хоёр жэлэй туршада хүмүүжүүлэгшээр хүдэлжэ, үхибүүдтэй харилсаха талаар нилээд дүршэлгүй оролдосотой бэрхэ басагые коллективэйхидынь хүндэлжэ, найдабари ехэтэйгээр хандажа захалаа. Тииһээр буряад хэлэ ба литературын хэшээлнүүдые тэрэ өөрөө заажа эхилээ һэн.

Үхибүүдтэ түрэл хэлэнэйнь баялигые нээжэ үгэхэ, юрэнхыдөө сээжэ хэлэ ба бэшэлгыень һайжаруулха, буряадаар уран найруулгануудые зохёожо һургаха — эдэ бүгэдые Сырен-Дулма Доржиевна шухалын шухалада тоолодог байгаа, мүнөөшье тоолодог юм. Буряад хэлэ заалгые мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ хүргэхын тулада тэрэ хэды ехэ оролдолго гаргадаг гээшэб! Тиимэһээл имагтал хэшээлнүүдээ удха түгэлдэрөөр үнгэргэхые хүсэнэ бэшэ, харин класснаа гадуур хүдэлмэридэшье онсо анхаралаа хандуулна ха юм.

Уран зохёолой үдэшэнүүд... Хожомынь, олон жэлэй үнгэрһэн хойношье һурагшадай тэдэниие мартахагүйнь сохомтой. Ц. Д. Дондоковагай, Ц-Д. Дондогойн, Ч-Р. Намжиловай, Ч. Цыдендамбаевай, Н. Дамдиновай, Г. Чимитовэй, Д. Улзытуевай болон Буряадаймнай мэдээжэ бусад уран зохёолшодой шүлэгүүд энэ үдэшэнүүд дээрэ уншагдадаг. Ирагуу һайхан буряад дуунууд хангинадаг, багахан зүжэгүүд харуулагдадаг байна бшуу. Эгээл тиихэдэ дуратай багшынгаа урихан хоолойгоор буряад шүлэгүүдые уншахые үхибүүд амяа таташанхайнууд шагнадаг...

Түрэлхи хэлэнэйнгээ кабинедэй үүдые һурагшад ямаршьеб нэгэ онсолон мэдэрэлтэйгээр татажа ородог ёһотой гэжэ тухайлхаар. Шэлэмэл стенднүүд, ханын газетэнүүд үнгын шэрээр угалзатуулан бүтээгдэһэн планшедүүд нюдэ хужарлуулан байдаг бшуу. Тусхай дэбтэрнүүд соо «Байгал» журналда «Буряад үнэн» газетэдэ һүүлэй үедэ толилогдоһон һониниһонин материалнууд зохидоор суглуулагданхай харагдадаг. Ингэжэ багшынгаа хүтэлбэри доро класснаа гадуур саг үргэлжэ хүдэлмэри хэжэ байдаг һурагшадай түрэлхи хэлэеэ шудалха талаар амжалта туйладагыньшье гайхалгүй юм бээзэ. Сырен-Дулма Доржиевнагай шабинар литературна олимпиадануудта тон дуратайгаар хабаададаг, түрүү һууринуудые эзэлдэг юм. Уран һайханай харалгануудта хабаадахадаа, хатар наада шадамараар гүйсэдхэдэг, дуунуудые хангюурдадаг, тиихэдээ ямарханшье жюриин дээдын сэгнэлтэдэ хүртөөд лэ байдаг.

— Юрэдөөл, Сырен-Дулма Доржиевна үхибүүдэйнгээ эстетическэ хүмүүжэлдэ онсо анхаралаа хандуулдаг багша ха юм даа,—гэжэ тус һургуулиин директор Екатерина Сыреновна Бузаева хөөрэнэ. — Теэд гансашье энэ бэшэ. Шабинараа ажалша бэрхээр, ямаршье бэрхэшээлһээ тунхарихагүйгөөр һургахые тэрэ оролдодог. Ажабайдалда, арад зондоо, Эхэ орондоо гүн сэдьхэлһээ дурладаг, ёһотой совет эрхэтэдые хүмүүжүүлхэ гээшэ наһанайнь нангин хэрэг ха юм.

Дүршэлтэй багшын энэ хэлэгшые хубхай гоё үгэнүүд гэжэ яашье һанахаар бэшэ һэн. Сырен-Дулма Доржиевнатай дүтөөр танилсаад, хэшээлнүүдтэнь ябажа үзэһэн хүн бүхэн Е. С. Бузаевагай һанамжые заабол дэмжэхэ байха. Тиин багша тухай һайн һайхан үгэнүүдые хэлэһэнэйнгээ удаа ажалдань амжалта, ажабайдалдань жаргал үнэн сэдьхэлһээ хүсэе. Бидэшье өөһэдынгөө зүгһөө Сырен-Дулма Доржиевнада элүүр мэндэ, энхэ жаргалтай ябахыень хүсэнэбди.

С. СОТНИКОВА.

Түнхэнэй район.

ДЕПУТАДУУДАЙ ҮҮСХЭЛЭЭР

Захааминай районой арадай депутадуудай нютагай Совет КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй арбадахи сессиин шиидхэбэринүүдые бодотоор бэелүүлэн, арбан нэгэдэхи табан жэлэй экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбүүдые урагшатайгаар дүүргэхэ талаар эмхидхэлэйнгээ хүдэлмэриие улам эдэбхижүүлхэ гэжэ оролдоно. Тиигэжэ гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэхын түлөө предприятинууд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалга дээшэлүүлэгдээ, нютагай Соведүүдэй саг үргэлжын комиссинуудай, бүлэгүүд болон постнуудай хүдэлмэри эдэбхижүүлэгдээ.

Энэ талаар Санагын, Утаата-Далахайн сомоной, Баянголой поселково Соведүүд һүүлэй үедэ эмхидхэлэйнгээ хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулна.

Ниитын малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгые тон шухалада тоолжо, Санагын сомоной Соведэй депутадуудай үүсхэлээр һуурин тосхонуудта ажалшадай хамтын суглаанууд үнгэргэгдэжэ, үбһэ хуряалгада бэлэдхэл тухай асуудал үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тиихэдээ тэдэнэр районой бүхы ажалшадта «Үбһэ хуряалгаа эмхитэй һайнаар үнгэргэе!» гэһэн нээмэл бэшэгээр хандаба. Энэ үүсхэлынь сельскэ болон сомоной бусад Соведүүдэй ажалшад халуунаар дэмжэнэ.

Закаменск хотын ажалшад үбһэ хуряалгада эдэбхитэйгээр хабаадаха юм. Тэдэнэр 9 мянган центнер набшаһата мүшэр, 11 мянган центнер үбһэ, 2 мянга гаран центнер халаахай бэлэдхэжэ тушааха уялга абаба.

Нигэжэ нютагай Соведүүд хүн зониие үбһэ хуряалгада олоорнь хабаадуулха талаар хэмжээнүүдые абажа байна.

С. СТЕПАНОВ.

СТОКГОЛЬМЫН КОНФЕРЕНЦИ

СТОКГОЛЬМ. Европодо этигэл найдалые, аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ, буу зэбсэгүүдые хурааха хэмжээнүүдэй талаар Стокгольмын конференциин пленарна заседани дээрэ совет делегациин гэшүүн, генерал-майор В. М. Татарников үгэ хэлэбэ. Конференциин хүдэлмэриие амжалтатайгаар үнгэргэхын тула политическэ ба договорой-эрхын үргэн ехэ алхамуудые сэрэгэй хэмжээ ябуулгануудтай тааралдуулан табиха шухала гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Тусхайлбал, Хельсинкидэ баталагдан абтаһан Түгэсхэлэй актые хүгжөөжэ, сэрэгэй ябуулгануудта хабаатай асуудалнуудые конференци дээрэ үргэнөөр хэлсэхэ тухай Советскэ Союзай оруулһан дурадхалнуудые хаража үзэхэ шухала. Хуурай газарай сэрэгүүдэй һуралсалай хэмжээе хизаарлаха шухала гэжэ онсолон тэмдэглээ. НАТО-гай оронуудай элдэб түрэлэй олон тоото сэрэгүүдые хабаадуулгатайгаар үргэн ехэ сэрэгэй һуралсалнуудые үнгэргэдэг байһан мүнөө үе сагта нимэ алхам хэхэ шухала.

Варшавска Договорой гэшүүн-оронуудһаа сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые США болон НАТО-гай зарим гүрэнүүд ехэтэ оролдоно. Тиихэдээ Советскэ Союз болон социалис хани нэгэдэлтэ оронуудые тойруулаад сэрэгэй баазануудые байгуулхые США оролдоно бшуу. Иимэ ябуулга али бүхы талын аюулгүй байдалда, адли тэгшэ эрхын гол ёһондо зүрюу харша байна. Тэрэ Европо түбидэ этигэл найдалые, аюулгүй байдалые бэхижүүлжэ шадахагүй юм.

УЛАСХООРОНДЫН ХУРАЛДААН

РИМ. Загаһа барилгые гуримшуулха, хүгжөөхэ талаар уласхоорондын конференци эндэ нээгдэбэ. Дэлхэйн 140 гаран ороной, тэрэ тоодо Советскэ Союзай делегацинууд, мүн уласхоорондын олон тоото эмхинүүдэй түлөөлэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадана. СССР-эй загаһанай ажахын министр В. М. Каменцев совет делегациие толгойлно.

Загаһа барилгада хабаатай хэдэ хэдэн асуудалнууд, тэрэ тоодо загаһа барилгые үргэдхэхэ, хүгжэжэ байгаа оронуудта туһаламжа үзүүлхэ, загаһа бариха талаар уласхоорондын харилсаае хүгжөөн бэхижүүлхэ программануудые зүбшэн хэлсэжэ, зохёон абаха асуудалнууд конференциин зүблэхэ зүйлдэ табигдана. Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин эдеэ хоолой ба хүдөө ажахын эмхинүүдэй баримта мэдээнүүдэй ёһоор, 2000 ондо дэлхэйн хүн зоной ургалтые хараада ябажа, хүн түрэлтэнэй загаһа хэрэглэлгэ хоёр шахуу дахин дээшэлжэ, жэлдээ 100 миллион тонно до хүрэхэ байна.

Далайн эрхэ тушаа ООН-ой 1982 ондо баталан абаһан конвенциие бэелүүлхэ харгы замуудые конференци хараалха байна. СССР энэ конвенцидэ гараа табяа һэн. Тэрэнэй бүхы дүримүүдые бүрин хүсэдөөр дэмжэнэ.

Монгол һайхан оронд

ЗҮГЫН АЖАХЫН ЭЗЭД

Орон соогуурнь ябахада, һанагдаагүй уулзалганууд олоор ушардаг. Эндэ һаяхан Улаан-Баатарһаа Зүүн-Хуурай хүрэтэрхи харгые хараха хүсэлэнтэйгөөр дардам харгыһаа гараад, добуун дээгүүр хүдөөгэй харгыгаар сэхэ ябабабди. Харгыдамнай байһан Батсумбэр гэжэ госхоздо бидэниие «олзо» хүлеэжэ байба. Тэндэ «жэгүүртэ һүрэгэй эзэн» гэжэ хүндэтэйгөөр нэрлүүлһэн хүнтэй уулзабаб. Биологиин эрдэмэй кандидат, ажалдаа яаха аргагүй дуратай Г. Очирбат эндэхи зүгын ажахын-шэнжэлгын станци толгойлдог байба.

Һүниндөө болон эртэ үглөөгүүр 20-ёод шахуу градус хүйтэн болодогшье һаань, станциин гэрнүүд соогуурнь зунай сагай болон зүгын тоһоной үнэр анхилна. Табюур болон тэг дээгүүрнь элдэб зүйлэй шэл амһартанууд табигданхай, шэнжэлэгшэдэй урдуурхи стол бүхэн дээгүүр һайхан хангалтай продукт табигданхай.

Хэдэн һарын туршада абтаһан элдэб мэдээсэлнүүдые суглуулан согсолхо саг ерээ гэжэ Очирбат хөөрэнэ. Бидэ элдэб олон мэдээсэлнүүдые шэнжэлнэбди. Жэшээлхэдэ Удлэгын зүгынүүдэй бүлэ хэр зэргэ мед үгэнэб, Баян-голой «ажалшад» баһа ямараар хүдэлнэб, элдэб районуудаар суглуулагдаһан мед хайшан гээд, юугээрээ илгаатайб гэхэ мэтэ олон асуудалнууд шиидхэгдэдэг.

Очирбадай ажахы 200-гаад зүгын бүлэтэй. Бүлэ бүхэниинь сезон соогоо дунда зэргээр 12.5 килограмм мёд үгэдэг. Таарамжатай зохид сагай тохёолдоходо, 14 килограммда хүргэдэг. Монголой хэршье шэмэгүүн уларилтай байгаашье һаань, модотой тала газарнуудаарнь зүгы үсхэбэрилжэ боломоор, үсхэбэрилэгдэхэшье ёһотой гэжэ мүнөө баталмаар.

Станциин эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, Тимирязевай нэрэмжэтэ академи дүүргэһэн Д. Селенга Очирбадай туһалагша юм. Тэрэ, дэргэдээл адли, наһан соогоо иимэ «үбшөөр» үбдэнхэй хэбэртэй. Ехэ мэргэжэлтэ, профессор Г. А. Авитисянай зууршалгаар хэдэн жэлэй саада тээ СССР-һээ карпатска зүгынүүдые иишэ асараһан байгаа. Гэрээгээрнь Д. Селенга ажаллана. «Карпадһаа Хэнтэй хүрэтэр хэды олон километр манай хүмүүжэмэлнүүд гаталаа гээшэб,— гэжэ Д. Селенга хөөрэнэ. —Монголдо ерэхэеэ ехэтэ хүсэһэн байгаа гээшэ ааб даа». Шог шогоороо, тиигэбэшье бодото дээрээ тон зүбөөр шэлээ гэжэ һанагдана. Карпадай зүгы бэшэнһээ нилээд ехэ аша үрэтэй, биологическа шэнжээ алдадаггүй, тиимэ тула саашадань үсхэбэрилхэдэ таарамжатай юм.

Батсумбэрэй зүгышэд намайе үдэшэхэдөө, олон хүнэй эдижэ үзөөгүй эдеэгээр хүндэлөө — тэрэнь юун бэ гэхэдэ, мёдтой холиһон хүрэнхэй шасаргана байба. Ямар амтатайб гэжэ хэлэхэ үгэшье олдоногүй.

Орон дотор зүгы үсхэбэрилхэ тухай олон тоото юумэ Улаан-Баатарта ерэхэдээ, мэдэжэ абааб. Каракорумдахи хаанай ордоной үүдэнэй хажуудахи дүрбэн алтаһан могойдо орёолгоод байһан мүнгэн модон тухай Пильома де Рубругай «Зүүн оронуудаар аяншалга» гэһэн ном уншааб. Дурдахада: «...Нэгэнэйнь аманһаа архи, нүгөөдэһөөнь —каракосмос гэхэ гү, али гүүнэй сэбэрлэһэн һүн, гурбадахиһаань — мёдоор хэһэн бал гэжэ ундан, дүрбэдэхиһөөнь — террацина гэжэ барайгарай пивэ гоожодог байба... Мёдой айхабтар амтан тушаа хуушанай монгол дуунай үгэнүүдые дуулаа һэм. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, мёд монголнуудта эртэ урда сагһаа мэдээжэ байһан аад, ямар нэгэ шалтагаар зүгы үсхэбэрилгэ саашадаа хүгжөөгдөөгүй байшоо».

Энэ һалбари 50-яад онуудай һүүл багта эршэмтэйгээр хүгжэжэ эхилээ һэн. Тиихэ үедэ түрүүшын национальна кадрнууд болохо 11 хүн бэлдэгдээд, тэдэ мүнөөнэй Монголой зүгы үсхэбэрилгэ шэнээр бии болгон толгойлнод. Тэдэнэй научна эмхидхэлдэ Ленинградай болон Волгоградай хүдөө ажахын институтдууд, Тимирязевай нэрэмжэтэ академи ехэ туһа хүргэнэ.

Эдэ бүгэдэ богони болзор соо оронойнгоо элдэб районуудаар зүгын бүлын тоое нилээд олошоруулха арга олгуулан, үнэтэ продукт гаргалгые эмхидхэ. Мүнөө Монголдо «жэгүүртэ ажаллагшадые» амжалтатайгаар баридаг 20-ёод госхоз, хүдөө ажахын нэгэдэл болон хамһабариин ажахы бии. Газар ажалай хүгжэхэдэ, мөд үгэдэг ургамалнуудые тариха тума зүгы үсхэбэрилгэ эрдэмэй үндэһэ һуури дээрэ батаар батадхагдана. Гансал һүүлшын жэлнүүдтэ 5 үүлтэр һайжаруулгын болон товарна 5 фермэ хүдэлжэ эхилээ. 1983—1985 онуудта энэ һалбариин хүгжэлтэдэ гүрэн 1,2 миллион түгрик мүнгэ һомолхо юм.

Александр ДЕНИСОВИЧ,
ТАСС-ай корр.

Батсумбэр госхоз
Улаан-Баатар.

ТАСС • АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

БҮРИН ХҮСЭДӨӨР ДЭМЖЭНЭ

ГАВАНА. Кубын Компартиин ЦК-гай Политбюрогой ээлжээтэ заседани боложо, СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай дээдэ тушаалтадай хабаадалгатайгаар Москвада болоһон Экономическа зүблөөн шухала удха шанартай гэжэ тэмдэглэхэ зуураа, тэрээн дээрэ баталагдан абтаһан документнүүдые бүрин хүсэдөөр дэмжэбэ. Кубын Компартиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, республикын Гүрэнэй Соведэй ба Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, Кубаһаа СЭВ-тэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Карлос Рафаэль Родригес түрүүтэй Кубын делегациин хэһэн ажал ябуулгые Политбюро хаража үзөөд, һайшааһан байна.

СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай дээдэ тушаалтадай хабаадалгатай Экономическа зүблөөн марксизм-ленинизмын суртал һургаалнуудта үндэһэлдэг социалис хани харилсаата оронуудай бата нэгэдэлэй, нягта жагсаалай шэнэ гэршэ болоһон байна гэжэ К. Р. Родригес ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ.

НАЦИОНАЛЬНА СУГЛААНАЙ СЕССИ

ХАНОЙ. Вьетнамай Социалис Республикын Национальна суглаанай ээлжээтэ сесси эндэ нээгдэбэ.

КПВ-гэй V съезд дээрэ тодорхойлогдоһон социализм байгуулха талаар партиин генеральна хараа шугамые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар вьетнам арад горитой ехэ амжалтануудые туйлаа гэжэ СРВ-гэй Национальна суглаанай түрүүлэгшэ Нгуен Хыу Тхо сесси дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Национальна экономиконь бата найдамтайгаар хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэнэ, хүдөө ажахын туйлалтанууд ехэ. Элэ бүгэдэ дайнай һүүлэй бэрхэшээл түбэгүүдые шууд сэхээр гаталан дабаха, арадай ажахыда ушарһан дутуу дундануудые усадхаха аргаа олгоо.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын Вьетнамай хүтэлбэрилэгшэдтэй һаяхан Москвада уулзаһан ушарынь совет-вьетнамай харилсаанай түүхэдэ шухала хэрэг болоно гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Энэ уулзалгын дүнгүүдые, СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай дээдэ тушаалтадай хабаадалгатай экономическа зүблөөнэй дүнгүүдые үндэрөөр сэгнэнэбди.

Пекинэй ээрхэн зонхилхо хараа шэглэлһээ уламжалан Вьетнамай-Хитадай хилэ дээрэ аюултай байдал тогтоогдоод байнхай гэжэ Нгуен Хыу Тхо тэмдэглэбэ. Хитадай засагаархидай һүйдхэлтэ ябуулгануудые СРВ-гэй Национальна суглаан эрид буруушаана. Гэхэ зуура хитад арадтай заншалта хани барисаагаа һэргээхые хүсэжэ байһан тухайдаа Вьетнам дахинаа мэдүүлбэ.

ЗҮБШЭЛЭЛГЫН ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

КОПЕНГАГЕН. Совет-даниин дипломатическа харилсаанай тогтоогдоһоор 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Данида ерээд байһан СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын генеральна секретарь Ю. Е. Фокин Даниин МИД-эй гадаадын политическэ департаментын начальник П. Дювигтэй уулзаба. СССР-һээ Данида байдаг элшэн сайд Л. И. Менделевичэй хабаадалгатайгаар үнгэрһэн зүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүд дээрэ уласхоорондын гол шухала асуудалнууд, мүн совет-даниин харилсаанай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

ОБОРОНЫН КОМИТЕДЭЙ ЗАСЕДАНИ

ВАРШАВА. ПАП агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, армиин генерал Войцех Ярузельскиин хүтэлбэри доро ПНР-эй Оборонын комитедэй заседани эндэ болобо.

НАТО-гай гүрэнүүдэй дай жүрөөдэһэн, үһөө хиһаа нэхэһэн хараа шэглэлһээ уламжалан тохёолдоһон бэрхэшээл түбэгүүдэй үндэһөөр оронойнгоо аюулгүй байдалые хангаха асуудалнуудые заседанида хабаадагшад зүбшэн хэлсэбэ.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн бүхы асуудалнуудаар зохихо тогтоолнууд баталан абтаба.

НАЦИОНАЛЬНА БУРУУШААЛГЫН ҮДЭР

НЬЮ-ЙОРК. Хууляар хэды хорёошье һаань, национальна буруушаалгын ээлжээтэ үдэр Уругвайда үнгэргэгдэбэ. Энэ орондо хархис бүлэгөөрхидэй гүрэнэй урбалта хэһэнһээ хойшо 11 жэлдэ тэрэ зорюулагдаһан байгаа. Тэрэнэй үндэһөөр мүнөөнэй сэрэгэй захирган засагаа гартаа абаа һэн. Хоригдоһон профсоюзуудай ба ниитын эмхинүүдэй, зүүнэй үзэлтэй партинуудай империализмда эсэргүү коалициин уряагаар хүдэлмэришэд болон алба хаагшад буһалгаална, студентнэр болон һурагшад хэшээлнүүдтээ ерэнэгүй, транспорт хүдэлнэгүй, магазинууд хаагданхай. Хаа хаанагүй жагсаалнууд, митингнүүд болоно. Тэдэнэр политическэ амнисти хэхэ, сүлөөтэ һунгалта үнгэргэхэ, хархис декредүүдые болюулха, конституционно эрхэнүүдые, сүлөөнүүдые, һэргээхэ, орон дотороо хүтэлбэрилгын демократическа ёһо гуримуудые бэелүүлхэ эрилтэнүүдые табина.

ҺУРАГШАДАЙ ЗУНАЙ АМАРАЛТА

ХОТОГОРОЙ ЭДИР ЭЗЭД

Улаан-Үдын 3-дахи интернат һургуулиин ажалай болон амаралтын лагерь Загарайн районой Асагад һууринһаа хойшо аршаан булагай орьёлон байһан Хотогор гэжэ үзэсхэлэн һайхан газарта оршодог. 1965 онһоо эндэ нээгдэһэн «Чайка» гэжэ нэрэтэй тус лагерьта мүнөө 90 үхибүүд амаржа байна.

Арба гаран жэлэй зун бүхэндэ нээгдэдэг энэ лагерь өөрын ёһо заншалнуудтай болонхой юм. Тэдэниие мэдэхын тула начальнигтань үгэ үгэе:

— Манай лагериин онсо илгаань һургуулиимнай шанар шэнжэһээ эхитэй гээшэ. Ушарынь гэхэдэ, манай интернадта гол түлэб үншэн, элдэб шалтагаанаар түрэлхидһөө таһалагдаһан, хойноһоо харууһагүй үхибүүд 1-дэхи классһаа 10-дахи класс хүрэтэр һурадаг юм. Тиимэһээ тэдэнэймнай дунда һургуулиин тарахада, хайшаашье ошохо газаргүй үхибүүд байдаг. Тэрээн дээрэһээ зундаа лагерь эмхидхэжэ, тэдэнээ амаруулха, ажалда дүршүүлхэ зорилготой болодог гээшэбди. Эдэмнай зунай гурбан һарын үедэ эндэ зуһана гээшэ ааб даа,— гээд Таисия Андреевна Чимитова хөөрэхэ зуураа,— байра байдалтайнь танилсахыемнай дурадхаба.

Лагериин оршодог талмай дээрэ хүдөөгэй юрын лэ модон гэрнүүд олон байба. Үдын хойто тээхи унталгын саг дайралдаһан тула үхибүүд балайшье харагданагүй. Тиигэбэшье ямар нэгэн даалгабари дүүргэжэ ябагшад эндэ тэндэ нюдэндэ тороно.

Нэгэ бишыхан модон гэрэй газаа сагаан халаадтай эхэнэртэй уулзажа, «Медпункт» гэһэн гаршагыень уншахадаа, ушарыень ойлгобобди.

— Үхибүүднай элүүр энхэ, бүгэдэ һайнууд байна. Июниин эхин багаар багашуулнай бага сага ханяагаад абаа һэн. Мүнөө энэ шанга наранда үбдэжэ байһан үхибүүд үгы даа, —гээд эмшэлэгшэ хүхюутэйгээр харюусаба.

— Эндэтнай бани бии гү?

— Бии ааб даа. Үнгэрхэдөө, үхибүүднай хоёрдохи банитай болохо һанаатай заһабарилга хэжэ байнал. Муу юумэнь гэхэдэ, эндэмнай үхибүүдэймнай шунгаха, тамарха гол горхон, бассейн гэжэ үгы юм. Мүрысөөндэ шалгарһан һурагшадаа городой бассейндэ абаашажа, урмашуулдаг заншалтайбди,— гэбэ.

Удаань үргэлжэ ногооноор харагдаһан утаашаг байра соо ороходоо, эдеэ хоол баридаг газар гэжэ абаһаар таагдаа һэн. Эндэ «Саяны» столовын комсомол-залуушуулай бригада хүдэлнэ. Үйлэдбэриие эрхилэгшэ Г. К. Костровенко үхибүүдые һайн шанартай, амтатай эдеэгээр хангахын тула ехэ оролдолго гаргадаг байна. «Талхаар булаһан, шараһан зүйлнүүдынь ехэл амтатай байдаг даа»,—гэжэ үхибүүд тэмдэглэхэ байгаа һэн.

Клуб. Басагад, хүбүүд клубтаа сугларжа кино, телевизор харадаг, хатар нааданда һурадаг, шүлэг, дуу сээжэлдэдэг.

Библиотекэ. Иимэ гаршаг харахадаа, таг дээгүүр тэбхысэ жэрылдэһэн номууд һанаанда ороодхидог ха юм. Теэд эндэ тиимэ юумэн үзэгдэбэгүй. Юуб гэхэдэ, үхибүүдэй захилаар номууд һургуулиһаа асарагдадаг. Үшөө тиихэдэ уншаһан номуудаа андалдажа уншаха гурим эндэ бии. Библиотекэ соо хэхэ, һамаарха ажал ехэ. Эндэ уран гартанай бүтээлнүүдые хаража баярлагдаба. «Шэдитэ орондо» гэжэ нэрлэгдэһэн бүтээл анхаралыемнай абаһаар татаба. Россин гүрэндэ Буряад ороной һайн дураараа ороһоор 325 жэлэй ойдо зорюулан, Баторова, Конева, Бабушкина гурбан шабар, ногоон ургамал, модон болон бусад материал хэрэглэн, тэрэниие бүтээһэн байба. Тиихэдэ эдир уран зураашад Володя Нестеренко, Игорь Кормогенов, Рома Петушкинов гэгшэдэй һонин һонин темэнүүдээр зураглаһан зурагууд бидэндэ һайшаагдаба.

Лариса Дульзинова оёдолой машина дээрэ улаан тугхануудые оёно.

— Лариса манай һургуули дүүргэһэн юм. Мүнөө багшанарай институдай 3-дахи курсда һурана. Жэлһээ жэлдэ бидэндээ ерэжэ туһалдаг. Юумэ оёходоо бэрхэ. Бэшэнэйнгээ хубсаһа хунарые хадхаад, оёод үгэхэ шадалтай гээшэ,— гэжэ Таисия Андреевна һурагшаяа магтаба.

Тус лагериие ажалай болон амаралтын гэжэ нэрлээ һэмди һурагшадые ажалда дүршүүлхэ ба дуратайгаар хүмүүжүүлхэ асуудалай улам хурсаар табигдажа байһан үедэ «Чайка» лагериин хүдэлмэри ямараар эмхидхэгдэнэб гэжэ анхарая. Һурагшад эндээ өөһэдынгөө хүсөөр хартаабха, ногоон мангир, укроп, редискэ, куузику гэхэ мэтые таридаг байна. Тэрээнһээ гадна эндэнь гахайн бишыхан фермэ бии. Тиимэһээ эндэ ажалай хэдэн бригада — гахайшадай, таряашадай, заһабарилагшадай, түлеэ бэлэдхэгшэдэй, болбосон түхэлтэй болгогшодой бригаданууд эмхидхэгдэдэг.

Бригаданууд хоорондоо мүрысэн ажалладаг. 7-дохи классай һурагша Слава Козловский гахайшадай бригадые эрхилнэ. Тэдэнэр мүнөө олон поршоонхотой болоһоороо урмашана. Гэр байраяа, малай байра заһабарилдаг бригадые даагша Вова Мануев (10 класс) шадабаритайгаар нүхэдөө ударидажа, зунай эхинһээ хойшо горитой ажал хэһэн байба. Тэдэнэр лэ мүнөө хоёрдохи банитай болохын тула хуушан гэр заһабарилна бшуу. Үхибүүд өөһэдөө түлеэгээ бэлдэдэг. Арба гаран гэрнүүдые үдэр бүри бэшэшье һаа, шиигтэй болгохогүйн тула дулаасуулха хэрэг гарадаг.

— Бүхы бригадымнай гэшүүд бултадаа һайнаар хүдэлнэ. Гээгдэжэ ябаһан хүн мүнөөдэр үгы. Шэрдэлгэ дээрэ хүдэлжэ байһан басагад эсэсэй эсэстэ булижа магад. Дмитриева Оксанын бригада үдэрэй нойрһоо арсаад, хэдэн гэрэй үүдэ, гэшхүүр шэрдэбэ гээшэ, харыт,— гээд начальник басагадай ажалые анхаруулна.

Лагериингаа бүхы талмай дээрэ эмхи гуримтай байлгаха, оршон тойрониие болбосон түхэлтэй болгохо талаар Кульканов Володиин бригада ехэтэ оролдолго гаргадагаараа шалгарна. Үнэхөөрөөшье, тэрээгүүр ябаад харахада аятай зохид, аали намдуу байдал хүнэй сэдьхэлые һамааруулан, һайхан бодол түрүүлһэндэл болоно. Тойроод хуу ой модон. Лагериин хажууда аршаан булаг дэлбэрэнхэй. Ой соо хүхы донгодоно. Энэ тойроной эдир эзэдые үдын нойрһоо һэреэһэн горнын абяан зэдэлшэбэ. Пионернүүдэй халуун хаһын ээлжээтэ хэрэг үргэлжэлбэ.

В. ТОКТОХОЕВА.

Загарайн район.

ХҮХЮУНЭЭР АМАРНА

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой профсоюзай комитет хүдэлмэришэдэйнгөө үхибүүдэй зунай амаралтые аятай зохидоор үнгэргэхын тула эртээнһээ бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулһан байна. Үхибүүдэй зунай һарануудта амардаг пионернүүдэй «Сибиряк», «Березка» гэһэн лагерьнууд һэльбэн заһабарилагдаһан, сагаадагдаһан байна.

Мүнөө тус заводой хүдэлмэришэдэй 735 үхибүүд эдэ лагерьнуудта ошожо, түрүүшын ээлжээндэ амаржа эхилбэ. Соргой хүхюун хүбүүд, басагад горнын хонгёо дохёогоор бодожо, үглөөнһөө эхилээд, үдэшэ болотор һонирхолтой наада зугаа эмхидхэнэ, спортивна мүрысөөнүүдые үнгэргэнэ. Мүн хотын үхибүүдэй амардаг «Чайка» гэжэ лагерьта заводой хүдэлмэришэдэй зуугаад үхибүүд амаржа эхилэнхэй.

Эдэ үдэрнүүдтэ лагерьта амардаг үхибүүд байгаалиин үзэгдэлнүүдтэй танилсахаяа холын аяншалгада гарахаар бэлдэжэ байнхай. Тиихэдэ эдэнэр хотын предприятинуудай түүхэтэй танилсажа, һонин намтартай үйлэдбэриин түрүүшүүлтэй уулзаха, хөөрэлдөө үнгэргэхэ, пионерэй түүдэгэй дэргэдэ дуу, хатар эмхидхэхэ юм.

Т. БАДМАИН.

Кокорино һууринһаа холо бэшэхэнэ Хоолэнтиин нуурай үзэсхэлэн гоё газарта пионернүүдэй «Черемушки» гэжэ лагерь байрлана. Эндэ хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй республикын хүдөө нютагуудһаа ерэһэн үхибүүд амарна. Лагериин начальник Н. Р. Ухиновай, ахалагша пионервожата А. Д. Хандировагай, бусад пионервожатануудай анхарал оролдолгоор үхибүүд хүхюунээр сэнгэнэ, аша туһатайгаар амарна. Дружинын баяр ёһололой сбор, спортивна мүрысөөнүүд, концертнүүд, зурагуудай конкурс—эдэ мэтэ үнгэргэгдөөд байна. Пионернүүдэй саашадаа хараалһан хэмжээ ябуулганууд үшөө һонирхолтой.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Дружинын сбор; 2. Хонгёо горнын, барабанай абяан сууряатахань.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛ...

ЯДЕРНА ДАЙНАЙ АЮУЛЫЕ ЗАЙС...

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын Францийн республикын президент Ф. Миттерантай июниин 21—22-то Москвада хэһэн хөөрэлдөөнэй дүнгүүд, бүхы оронуудай аюулгүй байдалай аша туһын хэрэгүүдые хараада абан, бодото ёһоор хөөрэлдөө хэхэ хэрэгтэ шухала алхам болобо гэжэ уласхоорондын үргэн олониитэ тоолоно. Тиихэдэ дээдэ тушаалтадай хэмжээндэ үнгэргэгдэһэн СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай Москвада үнгэргэгдэһэн экономическа зүблөөндэ хабаадагшад дэлхэй дээрэ эб найрамдал аршалан хамгаалха ба ядерна дайнай аюулые зайсуулха зорилгоор тиимэ хөөрэлдөө хэхые уряалһан байна. Совет-француз хөөрэлдөөнүүдэй амжалта хадаа тэрэ уряада тодорхой харюу болоно гэжэ бүхы дэлхэй дээрэ сэгнэгдэбэ. «Москва Париж хоёрой хоорондо үнгэргэгдэһэн бүтэмжэтэй һайн ба шууд сэхэ хөөрэлдөөн уласхоорондын байдалда ехэ удха шанартай. Юуб гэхэдэ, Советскэ Союз Франци хоёрой хоорондо харилсаа холбоотой байха ба бэе бэеэ ойлголсохо гээшэ мүнөө үеын шахардуу шанга байдалые саашадань улам доройтуулхагүйе хүсэжэ байһан уласхоорондын бүхы нэгэдэлнүүдэй хүсэл эрмэлзэлдэ сүм харюусана» гээд Франциин «Юманите диманш» газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Зүгөөр Советскэ Союз Франци хоёрой хоорондо ондо ондоогоор харагдадаг юумэн олон ааб даа. Гансахан общественнүүдаймнай экономическа байгуулалтануудһаа, үзэл сурталаймнай үг зорилгонуудһаа гадна уласхоорондын шухала асуудалнуудаар, дэлхэй дээрэхи байдалай муудажа байһан шалтагаануудаар хараа бодолнууднай адли бэшэ, илгаатай гээшэ. Гэбэшье иимэ эрхэ байдал Москвада үнгэргэгдэһэн хөөрэлдөөнэй гол дүнгүүдые тодорхойлно бэшэ. Мэнэ һая болоһон совет-француз хөөрэлдөөнүүд, мүн СССР Франци хоёрой харилсаа холбоон бүхыдөө саашанхи удаан болзорто бүтэмжэтэй һайн байха шэнжэ шанартай. Хоёр ... хэдэхи харилсаа холбоон ... хэрэгүүдые хүгжөөлгэдэ һай... хэ байна гээд хилын саа... тэмдэглэгдэнэ. Энээнтэй да... хэлэбэл, хөөрэлдөөнүүдэй ... до болоһоной ёһоор, Совет... Франци хоёрой замбуулин... буу зэбсэг гаргаха ябадал... да айхабтар ехэ анхарал ха... һанаар бүхы дэлхэйн хүн з... ханажа байһанаа мэдүүлнэ. ... далаар таатай зохид хэлсээ... лада хөөрэлдөө хойшолуула... эхилхын түлөө бэлэн байһа... рэн мэдүүлээ.

Гэхэтэй хамта, ядерна б... дые бүтээн гаргалгые хиза... роохо гэхэ мэтын гол шух... һууриһаа хүдэлгэгдэнэгүй ... шэнжэлгэнүүд дотор тэмдэ... гөөр Баруун Европын зари... американ ракетно-ядерна ... гүүдые тараан тодхоһон ... гүй байдал тэдэндэ өөһэдт... той боложо, дайнай һужэ... арга нүхэсэл үргэдэнэ. Фр... то дээрээ тэдэ оронуудай т... гүйшье һаа, тохёолдоһон ... түлөө харюусалгада өөрынг... оруулжа байһаниинь һайн ... юм даа. Американ ракетно... сэгүүдые Европодо тараа... Франци урдандаашье дэмж... мүнөө бүришье һаа эдэбхи... жэнэ гээшэ.

Айхабтар ехэ аюултай э... гамда социалис гүрэнүүд ... тад ондоо дурадхалнуудые ... дэнэр Москвада баталан ... дынгөө Деклараци дотор ... подо дунда зэргын зайда ... американ ядерна ракетэнүү... тодхолгые болюулха эрилтэ ... раа, мүнөө тэндэ тодхогдоо... кетэнүүдые гаргаха талаар ... дэй абтаа гээшэ һаа, нэгэн... абтаһан харюугай хэмжээнүү... ха талаар алхамуудые хэхэ...

ҺАНДАРҺАН «ЮРЭНХЫ ДЭЛГҮ...

Париж шадарай Фонтенбло гэдэгтэ «юрэнхы дэлгүүрэй» соведэй ээлжээтэ сесси болобо. Экономическа энэ бүлэгтэородог Баруун Европын арбан гүрэнэй правительствануудые толгойлогшонор урда жэлнүүдэйхидэл адли кризис болон арсалдаа буляалдаанай оршон байдалда эндэ сугларһан байна. Нэгэдэлэй бюджедтэ оруулдаг гэшүүнэй түлбэриие хороохо гэһэн Англиин эрилтэһээ эхи заха абаһан үсэд шанга арсалдаа буляалдаан дээрэһээ Штутгартда, Афинада ба Брюссельдэ үнгэргэгдэһэн түрүүшын гурбан сесси панхрууталгаар дүүрээ һэн. Энэ ушарһаа Баруун Европын хэблэлэй нэгэдэлдэ ородог «арбаниие» «һандарһан дэлгүүр» гээд нэрлэдэг болонхой.

Бодото дээрээ «юрэнхы дэлгүүрэй» гэшүүдэй өөһэдынгөө финансово-бюджетнэ бэрхэшээлтэ асуудалнуудые шиидхэжэ шадахаяа болиһон дээрэһээ иимэ эрхэ байдал тохёолдоһон бэшэ ааб даа. Дэлгүүрэй бюджедтэ хэн хэды шэнээн түлөөһэ оруулхаб, хүдөө ажахыда мүнгэн туһаламжын хэм хэмжүүр ямар байха ёһотойб гэһэн асуудалнуудаар үсэд шанга арсалдаа буляалдаан гарана. Бодото байдалыень абажа харахада, нэгэдэлэй гэшүүн бүхэн өөрынгөө дотоодын бэрхэшээлтэ асуудалые хамжагша гүрэнэйнгөө хүсэөгөөр шиидхэхын, үрдилдэгшэдөө һулгаруулхые, тэдэнээ дэлгүүрһээ түрихые, али болохоор бэрииштэхые оролдоно. Тэдэнэй баранайнь толгой дээрэ хүдэлмэригүй хүнүүдэй улам олошорхо, социальна буһалгаануудай аюулта байдал улам һужэрхөөр бэлэн. «... гүүрэй» гүрэнүүдтэ хамта ... мэригүй 12,8 миллион хүн ... хэ гү, али ажал хэжэ шад... 11,5 процентнь болоно. ... эгээл олон хүн Ирландида,... дида — 15,4, Бельгидэ —... —12,7 Англида—12,3 проце...

Фонтенблодо зарлагдаһан ... ведэй сесси баранай бүүл... Тиигээгүй һаань, нэгэдэлын... һалаха байгаа. «Юрэнхы дэл... жедһээ Англи 800 миллион ... абаха болоод, саашадаа Лон... тэ оруулһан түлөөһэнэйнгэ... хэмжэдэ хүртэхэ мүнгэнэйнь ... процентээр бага байха гэжэ... Энэ хадаа Англиин правитель... эрилтэһээ нилээд бага болон... телевидениин шоглон за... «Тэтчер гэртээ ерэмсэрэз... вын бүридэлдэ ородоггүй ... түлөөлэгшэдэй бэлдэһэн м... үһанда шиихагдаха болон... дурсагдагша дэлгүүрэй «арба... хыдэнь хэлэхэ болоо ... «Таймс» газетын тэмдэглэ... булта хэлсэжэ үгэеэ ойлго... зуурын, ойрын сагта «юрэнх... дэй» дунда дайн дахяад, дэлгэрхэ болоно.

Эгээл гол юумэниинь юуб ... тенблодо болоһон сесси ка... дэлэй урагшагүй, капитализм... лай дутагдалнуудые, зүриш... шиидхэжэ шадахагүйнь элит...

БҮХЫ ДЭЛХЭЙЕ ДЭЭРМЭД...

Холбоото Штадуудта ссудна капиталай түлөөһэн дахяад дээшэлүүлэгдэбэ. Мүнөө американ банкһаа адагынь 13 процентһээ доошо бэшэ жэлэй түлөөһэтэйгөөр урьһаламжа абажа болохо. Энээниие юрэ хараад үзэхэдэ, миил финансово талын хэрэг , тиимэһээ тусхай мэргэжэлтэдые һонирхуулна гэжэ һанахаар, бодото дээрээ огтошье тиимэ бэшэ.

Энэ ушарта хүгжэжэ байһан оронуудые абаад үзэе. Тэдэнэй ниитэ урэ зээлиинь — гол түлэб американ банкнуудта—аяар 600 миллиардһаа дээшэ долларто хүрэнхэй. Банковска түлөөһые миил нэгэхэн процентээр дээшэлүүлхэдэ тэдэ оронуудай процентнэ түлөөһэн аяар 4 миллиард доллароор ехэ болоно гэжэ тоологдоһон байха юм. Һүүлэй дүрбэн һарын туршада США-гай банковска түлөөһэн аяар хоёр процентээр дээшэлүүлэгдэнхэй. Хүгжэжэ байһан олохон оронууд һүүлэй һүүлдэ американ банкнуудай дээрмэдэлгын процентнэ түлөөһэндэ өөһэдынгөө экспортһээ ороһон бүхы олзые сүм үгэхэ баатай болоно.

Банкын процентнэ түлөөһэ дээшэлүүлгэһээ Холбоото Штадуудтай үрдилдэгшэд —хүгжэнги капиталис оронуудшье хохидолдо ороно. США-да урьһаламжын түлөөһэнэй процентнэ нормын дээшэлхэдэ Баруун Европо ба Японһоо горитой ехэ капитал Америкэ руу татагдажа, США-гай гүрэнэй бюджедэй хэтэрмэ ехэ гаргашые бүглэхэ хэрэгтэ зорю... сахан 1983 ондо процентын ... татагдаһан мүнгэ зээриин ... лай ехэ— 150 миллиард д... США руу урдан ошоһон ... болон хүнүүдэй хүдэлмэригүй... хэшээлтэ байдалда ороһон ... пын өөрынь промышленно... хэрэгтэй ха юм.

Рейганэй захиргаан энэ ... гээ хэрэгтэ иимэ гурбан зо... тална: нэгэдэхеэр, Баруун ... Япон бодото дээрээ амер... бюджедэй гаргашануудта ... һомололгодо элсүүлэгдэнэ: ... банковска түлөөһэнэй проце... лүүлгэһээ долларой үнэ сэн... тиигэжэ США-да асарагдажа ... бараанай үнэ сэн хямдар... хяар, гаргаша багатай импо... үнэ сэнгэй унаха ябадалые...

Гэбэшье, Холбоото Штадуу... байһан эдэ хэрэгүүдтэ ба... таарамжагүй юумэнүүд бии... ларой үнын дээгүүр байхада ... шэнь гаргагдадаг американ ... гадаадын дэлгүүртэ бүри ү... боложо, үрдилдэгшэдэй үнэ... цинуудта түригдэнэ. Үнгэрһэ... США-гай экспортын 6,5 про... болоходонь, импортнь аяар 1... ургаһан байха юм. Г. ...

СПОРТ · спорт · СПОРТ

СПАРТАКИАДА ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой 50 жэлэй ойн баярта зорюулагдаһан спортын зунай зүйлнүүдээр заншалта спартакиада эхилээ. Мүнөө эндэ столой теннисээр, ГТО-гой комплексын зунай зүйлнүүдээр мүрысөөн үнгэргэгдэнэ.

Мүрысөөнэй түрүүшын программын дүн гаргахада Е. Хантакшиновай ударидаг командын гэшүүд эрхимлэжэ гараа.

ГТО-гой зунай олон зүйлөөр үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ заводой механическа цехэй, конструкторнуудай таһагай, якорна цехэй команданууд түрүүшын гурбан һуури эзэлээ. Заводой хүдэлмэришэд амаралтын үдэрнүүдтэ сэбэр агаарта гаража, мүсы өөнүүдые үнгэргэжэ байнхай.

Г. ИВАНОВ.

ХҮНГЭН, СОЛБОНОО ГЭРШЭЛБЭ

Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэдэй спартакиада үргэлжэлһөөр. Спартакиадын гурбадахи программаар—хүнгэн атлетикын мүрысөөндэ заводой механическа цехэй команда эрхим дүн харуулжа, дахинаа түрүүлээ. Локомотив хэбсаралгын, дизельнэ цехүүдэй команданууд удаадахи һууринда гараа. Спартакиадын мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлһэн механическа цехэй командын гэшүүн Олег Фалилеев 100, 400, 800 метрэй зайнуудта эгээл хурдан байба. Харин локомотив хэбсаралгын цехэй түлөөлэгшэ Д. Коркин 1500 метрэй зайда эрхимлээ. Тиихэдэ Козлов, Курбатов гэгшэд 175 сантиметр үндэрые дабаһан байха юм. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа зэд шудхалгын цехэй командын гэшүүн Лариса Марданова программын бүхы зүйлнүүдээр түрүү һуури эзэлжэ шалгараа.

Манай корр.

ШАТАРАЙ ШЭНЭ КЛУБ

Бэшүүр тосхондо шатарай клуб нээгдэбэ, 16 шатаршадай хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэһэн районой түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Россин гүрэндэ Буряад ороной һайн дураараа ороһоор 325 жэлэй ойдо зорюулагдаба. Анхан партиин райкомой байһан байшангай үргэн таһалга соо шатарай клуб байрланхай. Шатарта дуратайшуулай бэлиг шадабарияа дээшэлүүлхэ үргэн ехэ арга боломжотой болобо.

Мүрысөөнэй түгэсхэлэй наадандa бэрхэ шатаршад С. Ткачев, Г. Паньков, О. Ширдармаев, В. Цыдыпов, С. Санжиев гэгшэд уулзажа, тэнсүү шанга наадан болобо. Бусадһаа олон очко абаһан Г. Паньков мүрысөөндэ илаа. С. Санжиев В. Цыдыпов хоёр удаадахи һууринуудые эзэлбэ.

Н. МИТЫПОВА.

ГАИ-ГАЙ ЭКРАН

Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд, ниитын инспекторнүүд үнгэрһэн долоон хоногой туршада һогтуугаар машина жолоодожо ябаһан 60 гаран жолоошодые Улаан-Үдын үйлсэ, гудамжануудта бараа. Захааминай районой автотранспортна предприятиин А. Ф. Бутин, Татауровай автомобиль заһабарилгын заводой В. А. Айвазян, Сибириин отделениин Буряадай филиалай Наукануудай академиин автобазын А. А. Хараганов, арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Соведэй коммунальна ажахын В. В. Романов болон бусад тэдэнэй тоодо ороно.

Үнгэрһэн үедэ харгын-транспортна долоон усал болоһон байна. Мотоциклаар гүйлгэгшэд, хоёр тракторист эндэ гэмэтэй. Загарай тосхондо ажаһуудаг А. Шитин һогтуугаар гүйлгэжэ ябаһаар Загарай—Шэнэ Бэрээн гэһэн харгы дээрэ ЗИЛ-130 маркын ашаанай машинатай мүргэлдэшоо. Шитин хүндөөр гэмтэжэ, больницада оруулагдаа. Хоринн совхозой тракторист Б. Б. Доржиев трактораа хүмэрүүлээ. Һогтуу байһан тэрэ наһа бараа. Мухар-Шэбэрэй районой «Одон» совхозой тракторист Б. Д. Цырендоржиевай тракторай жолоодолгын залуур эбдэржэ, мантан томо К-701 түхэлэй трактор харгыһаа халихадаа хүмэреэ. Энээнһээ гадна Сэлэнгын районой хэлхээ холбооной автобазын жолоошон П. С. Ковалев почтамтынгаа хажууда машинаяа болгоомторгүй, сухарюулжа, почтальониие дайрууһан байна. Жолоошод, трактористнууд хаанашье һэримжэтэй ябабал, машина, техникээ һайн харууһатай байлгабал, харгын усалда орохогүй ха юм.

Н. СЕМЕНОВ,
ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэ.

МЭРГЭЖЭЛЭЭ ТУРШАЛСАБА

Барилга-хабсаралгын каймадахи управлениин шулуушад Кабанск тосхондо баригдажа байгаа гэрэй барилга дээрэ мэргэжэлэй конкурс үнгэргэбэ. Барилгашадай дунда жэл бүри үнгэргэгдэдэг конкурс хадаа шулуушадай мэргэжэлээ хэр зэргээр дээшэлүүлһые, барилгын шанарые шалгаха зорилготой юм. Мүн түрүү дүй дүршэлэй һургуулида олоһон мэргэжэл шадабарияа барилга дээрэ харуулха зорилготой байгаа. Конкурсын жюрин түрүүлэгшээр тус управлениин ахамад инженер Б. И. Марин томилогдоо. Барилгашадай хэһэн, бүтээһэн хүдэлмэриие тэрэ нарин хёрхоор хаража шалгаа.

Конкурсын дүн гаргахада, шулуушад С. В. Петунов, Е. Е. Петенко гэгшэд түрүү һуури эзэлээ, В. И. Родионов, И. В. Говорухин хоёр удаадахи һууриида гараа.

Б. ГАЛЗУТОВ.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» июниин 30-да үнгэргэгдэһэн 26-дахи тираж.

«49-һөө 6-ень тааха». 23—санаар һурэлгэ ба хоёр зүйлэй мүрысөөн, 29—стендовэ буудалга, 35—шайбатай хоккей, 36—авиаспорт, 45—столой теннис, 49—даам.

«36-һаа 5-ень тааха». 5—бүхэ барилдаан, 13—хадаһаа санаар һолжоролгын спорт, 16—морёор урилдалгын спорт, 17— конькигаар урилдалгын спорт, 29—стендовэ буудалга.

(ТАСС).

САГ АГААРАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай сэлмэжэ, бүрхэжэ байха, зарим газарта саг зуура бороо орохо. Урда, баруун-урда районуудта үдэртөө аадарлаха. Баруун-хойноһоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Хойто районуудта, Байгал шадар 15—20, бусад нютагуудта 20—25 градус дулаан байха.

Улаан-Үдэдэ шииг нойтон орохогүй. Баруун хойноһоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 20—22 градус дулаан байха.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. БАМ-ай барилгын түгэсхэхы жэл. «Дабаанһаа Витим хүрэтэр мүнгэн утаһандал рельснүүд татагдаба»—Б. Юдинэй, Н. Ефимовэй фоторепортаж.

Хоёрдохи хуудаһанда. 1984 оной ургасын вахтада. «Таряад лэ дүүргэхэ бэшэ» — Я. Николаевай статья. Хилээмэн тухай хөөрэлдөөгөө үргэлжэлүүлнэбди. «Хүн бүхэнэй нангин уялга»—А. Тарасовай статья. Городойхидто — овощ. «Хаана, яанагүй харахада бэрхэшээлнүүд ушарна»— С. Андрусенкын статья. «Советүүдэй ажабайдал» — мэдээсэлнүүд.

Гурбадахи хуудаһанда. Эдеэ хоолой программын мүрөөр. «Булта юумэн харгыһаа эхитэй» — П. Щербаковой статья. Оршон тойронхи байгаалиие хамгаалга. «Бог шорой гү? Үгы, био-түлишэ, газ, шэнгэн дабирхай» — АПН-эй материал. Хилын сааһаа абтаһан мэдээсэлнүүд. Уласхоорондын шэнжэлэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Патриот»: Эхэ ороной найдаһан пост» — О. Чебыкинэй статья. «Эхэ оронойнгоо түлөө хоёр дайнда» — М. Белоусовай корреспонденци. «Тагнуулһаа сэхэ партийна суглаанда» — А. Субботиной баримтата новеллэ. Нютаг нютагай һонин. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — Мультфильм. 10.15— С. Михалков. «Пощечина»— фильм-зүжэг. 12.05 — «Эдиршүүлэй уран бэлиг». 12.40— Шэнэ һонин. (12.45 хүрэтэр). 15.15—Шэнэ һонин. 15.35 — Баримтата фильм. 16.20 — Орёл хотоһоо баянистнуудай трио наадаха. 16.45— «Четыре танкиста и собака» — олон серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. «Радость и горе». 17.40 — Бултанда зорюулагдаһан стадион. 18.10 — «Дохёогоо, үгыт, горнистнууд».

Улаан-Үдэ. 18.40 — «Байгал». — нютагуудай һонин. 18.50 — Хүгжэмтэ дамжуулга.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 20.20 — «Часы остановились в полночь» — уран һайханай фильм. 22.00 — «Время». 22.35—Баримтата фильм. 23.10 — Гүрэнэй М. Пятницкиин нэрэмжэтэ ород арадай академическэ хоорой концерт. 23.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — «Дни и ночи границы» — баримтата фильм. 9.50 — «Долгий путь» — уран һайханай фильм. 11.10 — Мультфильмнүүд. 11.35— «Арадай аялга дуунууд». 11.50 — В. А. Жуковский. Шүлэгүүд ба балладанууд. 12.40— «Раннее, раннее утро»—үхибүүдтэ фильм. 2-дохи сери. 13.40 — «Шатарай һургуули». 14.15—Француз хэлэн. 14.45 — Социалис Ажалай Герой, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Минскын тракторна заводой слесарь Е. И. Климченкэтэй һурагшад уулзаха. 15.25—«Здравствуй, цирк».— фильм-концерт. 16.25 — Музейнүүд болон выставкын залнуудаар. 16.50 — Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 18.00 — «Экран» — теле-суглуулбари. 18.30— «Фитиль».

Москва. 18.40 — «Виктор Пушкарев — ... — баримтата ... — Мультфиль...

Улаан-Үдэ. 19... нууд.

Москва. 20.0...

Улаан-Үдэ. ... сейнэй байгаа... дые хэрэглэ... даар научна ... хабаадагшад те... шадай асууда... сана.

Москва. 21.00 ... нойрсогты, ба... — Уласхоор... лэл. 22.00 — ... — «Карусель... най фильм.

Редак...
Р. Б. Г...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62 отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-51-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00486. Заказ № 152. Индекс 0464...